گفتوگۆکانی کورد و شەڕخوازیی
کۆماری ئیسلامی ئێران
نووسینی: ئەحمەد ئەسکەندەری
ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

پێرست:

* هەشت خاڵی مەهاباد ٢
* نەورۆزی خوێناویی شاری سنە ٣
* سەفەری تاران و قوم ٥
* سەپاندنی شەڕ بە سەر کوردستاندا ٧
* سەرەتای گفتوگۆکان لەگەڵ نوێنەرانی کۆماری ئیسلامی ئێران لە شاخ ٨
* درێژەی گفتوگۆکان لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت و بارودۆخی ئاڵۆزی ناوخۆی ئێران ١٢
* خۆپیشاندانی گەورەی ڕۆژی جەژنی قوربان و ڕۆڵی مامۆستا شێخ عێزەدین ١٢
* دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد - هیأت نمایندگی خلق کرد ١٨
* کۆبوونەوەی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد و نوێنەرانی دەوڵەت ٢٣
* دەسەڵاتداران ئاگربەس دەشکێنن! ٣٠
* گەلاڵەی شەش خاڵیی حیزبی دیموکرات ٣١
* تاوانی گەورەی ئەوان و هەڵەکانی ئێمە ٣٤

هەشت خاڵی مەهاباد

شەش ڕۆژ پاش ڕووخانی ڕژیمی شا لە ئێران، واتە ٢٨ی ڕێبەندانی ١٣٥٧ی هەتاوی = ١٧ - ٢ - ١٩٧٩ی زایینی لە نووسینگەی سەرۆک وەزیران، "مهدی بازرگان"ـەوە پەیوەندیی دەگرن لەگەڵ ماڵی مامۆستا شێخ عێزەدین حوسەینی لە مەهاباد. خەبەردەدەن کە دەستەیەک لە نوێنەرانی حکوومەت بە سەرۆکایەتی داریوش فرووهەر بەرەو مەهاباد بۆ دیدار لەگەڵ نوێنەرانی خەڵکی کورستان کەوتووەتە ڕێ. داریوش فرووهەر،(١) وەزیری کار کە سەرۆکایەتی دەستەی نوێنەرانی دەوڵەتی لە ئەستۆ بوو، یەکڕاست چوو بۆ سەردانی مامۆستا شێخ عێزەدین. ئێوارەی ڕۆژی دواتر نوێنەرانی شارەکانی کوردستان لە ماڵی کەسایەتی ناوداری شاری مەهاباد، ڕەحیم خەڕازی کۆبوونەوە.

درەنگانێکی شەوی ٢٩ لەسەر ٣٠ی ڕێبەندانی ١٣٥٧ی هەتاوی = ١٩ - ٢ - ١٩٧٩ی زایینی، گەڵاڵەی داخوازییە ڕەواکانی گەلی کورد، لەلایەن نوێنەرانی شارەکانی کوردستانەوە درا بە دەستەی نوێنەرایەتی دەوڵەتی ئێران، کە بە "قطعنامە هشت مادەای مهاباد"، واتە "گەڵاڵەی هەشت خاڵیی مەهاباد" ناوبانگی دەکرد. خاڵی حەوتەمی داواکارییەکان دەڵێ:

> هەموو نوێنەرانی ئامادە لەم کۆبوونەوەدا کە نوێنەری شارە کوردنشینەکانن ڕایدەگەیەنن کە جەنابی مامۆستا شێخ عێزەدین حوسەینی، شایستەی ئەوەیە سەرۆکی هەر هەیئەتێک بێت کە لەلایەن گەلی کوردەوە دەکەوێتە وتووێژ لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندیی.

بەشدارانی ئەو کۆبوونەوە، جگە لە مامۆستا شێخ عێزەدین بریتیی بوون لە دوکتور قاسملوو، غەنی بلووریان، سەلاحەدین موهتەدی، فوئاد مستەفا سوڵتانی، شێخ جەلال حوسەینی، سەننار مامەدی. ساڵی ٢٠١٥ من سەبارەت بە وردە کارییەکانی ئەم گەڵاڵەیە وتارێکم بڵاوکردەوە.(٢)

گەلی کورد کە چالاکانە لە ڕووخاندنی ڕژێمی پاشایەتییدا بەشداریی کردبوو، چاوەڕوانی ئەوە بوو مافە ڕەواکانی لەلایەن دەوڵەتەوە بە ڕەسمیی بناسرێن. مخابن وا دەرنەچوو.

نەورۆزی خوێناویی شاری سنە

دوو ڕۆژ پێش نەورۆزی ١٩٧٩، واتە ئێوارەی ٢٧ی ڕەشەممەی ١٣٥٧ی هەتاوی = ١٨ - ٣ - ١٩٧٩ی زایینی، هێزە کۆنەپەرستەکان بە پشتیوانی فەرماندەی پادەگانی سنە، شەڕێکیان بەسەر خەڵکی ئەو شارەدا سەپاند کە بە نەورۆزی خوێناویی سنە ناسراوە. بۆ ماوەی سێ ڕۆژ شاری سنە لە دۆخێکی زۆر خراپدا بوو. بەپێی ئاماری نەخۆشخانەی شار، ٩٩ کەس لەو ڕۆژانەدا گیانیان لەدەست دا.

هەوڵ و تێکۆشانی "شۆرای شۆڕش" لە سنە بۆ هێورکردنەوەی دۆخەکە و ڕێکخستنی هێمنانەی کاروباری ناوشار، ئاکامێکی نەبوو. هێزەکانی وەفادار بە ڕژێمی تازەدامەزراوی کۆماری ئیسلامی، مەبەستیان ئەوە بوو هەموو جەمسەرەکانی دەسەڵات لەم شارە بگرنە دەست. گوتەبێژی شۆڕای شار، کەسایەتی ناودار صدیق کەمانگەر بوو.

مامۆستا شێخ عێزەدین برووسکەیەکی نارد بۆ تاران بۆ آیتالە طالقانی و بۆی نووسی: لە کاتێکدا هەموو خەڵکی ئێران بە

شادی و خۆشییەوە بەرەوپیری نەورۆز ڕۆیشتوون، ژن و مندال و خەڵکی بێدەرەتانی کورد خەڵتانی خوێن کراون!

ئەم شەڕ و ئاژاوەنانەوە، کەمێک زیاتر لە مانگێک پاش ڕووخانی ڕژیمی شا، نیشانەی ئەوە بوو کەسانێک لە تاران و لە قوم، هەروەها لایەنگرانی ئەوان لە خودی کوردستانیش، بۆ بیانوویەک دەگەڕان کە بەربەستێک دابنێن لەبەردەم داخوازییەکانی گەلی کورددا.

بۆ گفتوگۆ سەبارەت بەو دۆخەی شاری سنە، ڕۆژی دووهەمی نەورۆز، دەستەیەک لە کەسایەتییە باڵا و ناودارەکانی ئێران گەیشتنە شاری سنە. ئەوانە بریتی بوون لە آیتاله طالقانی، آیتاله بهشتی، صدر حاج سیدجوادی (وەزیری ناوخۆ)، هاشمی رفسنجانی و ابوالحسن بنی صدر. لایەنی کورد، بە سەرۆکایەتی مامۆستا شێخ عیزەدین حوسەینی و بەشداریی نوێنەرانی حیزبەکان و کەسایەتیی سیاسیی شارەکانی کوردستان چوونە کۆبوونەوەکان. بەداخەوە مەلا ئەحمەد موفتیزادە ئامادە نەبوو لەگەڵ دەستەی نوێنەرانی کورددا بەشداریی دانوستاندنەکان بکات و بە جیاواز لەگەڵ ئەوان پەیوەندیی دەگرت.

لە کۆبوونەوەی نێوان نوێنەرانی حکوومەتی ئێران و نوێنەرانی کورددا، ڕێک ئەو کاتەی وەزیری ناوخۆ (کشور) خەریکی قسەکردن بوو، فڕۆکە جەنگییەکان بە ئاسمانی شاری سنەدا خەریکی بەزاندنی دیواری دەنگ بوون و ناچار بوو دوو جار قسەکانی ببڕێت! لەو کاتەدا وەزیر برووسکەیەکی نارد بۆ فەرماندەی ئەرتەشی ئێران:

> "فڕینی فڕۆکەی جەنگی بەسەر شاری سنەدا بووەتە هۆی تووڕەیی خەڵک و ڕاگرتنی گفتوگۆگانی ئێمە. کێ ئەو فەرمانەی دەرکردووە؟ لە لایەن پادەگانەوە تەقە لە خەڵک دەکەن و کوشتاریان وەڕێخستووە. فەرمان بدەن خێرا تەقەکردن ڕابگیرێت!"(٣)

نوێنەرانی دەوڵەتی ئێران پاش چوار ڕۆژ گەڕانەوە بۆ تاران. لە ئاکامی ئەو کۆبوونەوانەدا بەیاننامەیەک بڵاوکرایەوە سەبارەت بەو هەنگاوانەی کە پێویست بوو هەڵبگیرێت بۆ هێورکردنەوەی بارودۆخەکە. بەیاننامەکە لە لایەن وەزیری ناوخۆ، برایم یونسی بانە (پارێزگاری نوێی کوردستان)، ئەحمەد موفتیزادە، یوسف ئەردەلان و چەند کەسێکی ترەوە واژۆ کرابوو.

پاش کۆتایی کۆبوونەوەکان لەگەڵ دەستەی نوێنەرانی حکوومەت، مامۆستا شێخ عیزەدین سەرۆکی کۆڕی نوێنەرایەتی کورد،

ڕاگەیاندنێکی لە هەشت خاڵدا بڵاوکردەوە تێیدا جارێکیتر داخوازییە سەرەکییەکانی گەلی کوردی بەرجەستە کردەوە.

ڕۆژی ٩ی خاکەلێوەی ١٣٥٧ی هەتاوی = ٢٩ - ٣ - ١٩٨٧ی زایینی کوردەکانی دانیشتووی تاران لە کۆبوونەوەیەکدا بە سەرۆکایەتی صارم‌الدین صادق وزیری، داواکارییەکانیان لە پێنج خاڵدا ئاراستەی دەوڵەت کرد؛ لە خاڵی سێهەمدا هاتووە:

> ٣- ئێمە دیسانەوە پێداگریی دەکەینەوە کە مامۆستا شێخ عێزەدین حوسەینی سەرۆکایەتی هەر هەیئەتێک بکات کە لەگەڵ کاربەدەستانی ڕەسمیی گفتوگۆ دەکەن.(٤)

سەفەری تاران و قوم

نوێنەرانی حیزبی دیموکرات بە سەرۆکایەتی دوکتور قاسملوو، ڕۆژی ٩ی خاکەلێوە سەردانی تاران و قومیان کرد و لەگەڵ خومەینی دیداریان هەبوو. پاشان لەگەڵ بەرپرسانی باڵای دەوڵەت لە تاران کۆبوونەوە. ڕۆژی دواتر لە ئێران ڕێفراندۆم "بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران، ئەرێ یان نا" بەڕێوە چوو. گەلی کورد بەشداریی نەکرد لەو ڕێفراندۆمەدا! ڕۆژی ١٩ی گوڵانی ١٣٥٨ی هەتاوی واتە ٩ - ٥ - ١٩٧٩ی زایینی، دوکتور قاسملوو جارێکی تریش سەردانی قومی کرد و لەگەڵ خومەینی و بەرپرسانی دەوڵەت لە تاران گفتوگۆی کرد.

لە سەر داوای وەزیری ناوخۆ، مامۆستا شێخ عێزەدین حوسەینی ڕۆژی ٢٤ی گوڵانی ١٣٥٨ی هەتاوی واتە ١٤ - ٥ - ١٩٧٩ی زایینی، بە سەفەرێکی چەند ڕۆژە چوو بۆ تاران بۆ دیداری بەرپرسانی باڵای دەوڵەت و دواتر لە قوم سەردانی خومەینی کرد. داواکارییەکانی مامۆستا و حیزبی دیموکرات ئەوە بوو کە وەڵامی خواستی ڕەوای گەلی کورد، واتە خودموختاری بۆ کوردستان لە چوارچێوەی ئێراندا بدرێتەوە. مامۆستا ئایینییەکانی هاوسەفەری مامۆستا شێخ عێزەدین داوایان کرد لە قانون اساسی ئێراندا "دینی ئیسلام" بە ڕەسمیی بناسرێت نەک تەنها ئایینزای شیعە.

دەزگاکانی ڕاگەیاندنی ئێران سەبارەت بەم سەفەرەی مامۆستا شێخ عێزەدین بێدەنگەیان کرد. چەند سەدهەزار کەس لە شارەکانی کوردستان بۆ دەربڕینی نارەزایی بەرامبەر بە ڕادیو و تەلەڤیزیۆن خۆپیشاندانیان کرد. مامۆستا بە ڕۆژنامەی "آیندگان"ی گوت:

> ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆن هەواڵ و فیلمی دیداری دەستەیەک لە کەلیمییەکانی ئێران بۆ لای

خومەینی بڵاودەکەنەوە، کەچی بێدەنگەیان کردوە لە دیداری من و ئەم کەسایەتییە ئایینییە بەڕێزانەی کە لە کوردستانەوە هاتووین.(٥)

مامۆستا شێخ عێزەدین لە گەڕانەوەدا بە فرۆکە گەیشتە سنە و لەوێوە بە ماشین بەرەو مەهاباد ڕۆیشتەوە. بە دەیان هەزار خەڵکی شارەکانی سنە، دیواندەرە، سەقز، بانە، بۆکان و مەهاباد پێشوازیی گەرمیان لێکرد و دەنگدانەوەیەکی زۆری هەبوو لە ڕۆژنامەکانی ئێراندا.

بە درێژایی بەهار و هاوینی ئەو ساڵە دیدار و گفتوگۆ لەگەڵ بەرپرسان و دەزگاکانی ڕاگەیاندنی ئێران بەردەوام بوو. ڕێبەرانی کوردستان پێداگرییان دەکرد کە بە ڕێگای هێمنانە و ئاشتیخوازانە دەکرێ کێشەکان چارەسەر بکرێن.

ڕۆژی یەکی پووشپەڕی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٢٢ - ٦ - ١٩٧٩ی زایینی، مامۆستا شێخ عێزەدین برووسکەیەکی نارد بۆ خومەینی تێیدا دەڵێ:

توندوتیژیی و دنەدانی دوژمنایەتیی لە ناوچەکەدا بە قازانجی دوژمنانی گەلە...// سیاسەتی بڵاوکردنەوەی چەک و پارە بە کەسانێکی دەستەمۆکراو، وە هاندانیان بۆ شەڕ، کردەوەی حکوومەتە سەرەڕۆکانە.

ئەگەر خودا بەو ڕۆژە نەکا، هێندێک کەسانی دژ بە گەل و دژ بە کورد بەبێ ئاگاداری و ڕازی بوونی ڕێبەر (خومەینی) بیانهەوێت ئەو کارە بکەن،.. ئەمە پیلانێکی نگریسە کە لە زیانی شۆڕشی ئێرانە و ئاسایشی وڵات و خەڵکەکەی دەخاتە مەترسییەوە.(٦)

"جەمعییەتی کوردەکانی تاران"، لە ڕاگەیەندراوێکدا هۆشداریی دەدەن و سەرنج ڕادەکێشن بۆ ئەو پڕۆپاگەندەی ڕادیۆی تاراندا دژ بە گەلی کورد بڵاوی کردەوە.

..." هەست دەکرێت پیلانێک دژ بە کوردستان گەڵاڵە دەکرێت.. وەک ئەوە وایە گوێمان لە ڕادیۆی سەردەمی شا بووبێت سەبارەت بە گەلی کورد.(٧)

بەبێ هیچ پاساوێک، لەو ڕۆژانەدا سپای پاسداران هەوڵیان دا بچنە ناو شاری مەریوان و مەقەڕ دابمەزرێنن. شۆرای شار و بەتایبەت فوئاد مستەفا سوڵتانی زۆریان هەوڵ دا نوێنەرانی دەوڵەت ڕازی بکەن دۆخی ئارامی شارەکە تێکنەدەن. کاتێک دەوڵەت پێداگریی کرد، ناچار خەڵکی شار کۆچیان کرد و لە ئوردووگایەکی نزیکی شار دامەزران بۆ ئەوەی خۆیان لە هەرچەشنە پێدادانێک لەگەڵ هێزەکانی پاسداران و داردەستەکانی ڕژیم دوور ڕابگرن.

> دوو هەفتە دواتر صارم الدین صادق وزیری، سەرۆکی جەمعییەتی کوردەکان گوتی هەست دەکەین خەریکی داڕشتنی پیلانێکن بۆ خوێنڕشتن لە کوردستان. داوا لە هێزە ئازادیخوازەکانی ئێران دەکەین، دەنگ هەڵبڕن و ڕێگا نەدەن شەڕخوازان سەربکەون. (٨)

ڕۆژی ١٦ی گەلاوێژی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٧ - ٨ - ١٩٧٩ی زایینی، حیزبی دیموکرات نامەیەکی سەرئاوەڵای نارد بۆ خومەینی کە لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەکاندا بڵاوکرایەوە. لەو نامەیەدا نووسراوە کە پڕوپاگەندە لە دژی حیزبی دیموکرات و گەلی کورد لە دەزگاکانی ڕاگەیاندندا بەردەوامە و ئەرتەش خەریکی ناردنی هێزە بۆ پادەگانەکانی شارەکانی کوردستان.

سەپاندنی شەڕ بە سەر کوردستاندا

سەرەنجام شەڕ لە دژی کوردستان لە هەورامانەوە دەستی پێکرد. ڕۆژنامەکان نووسییان حیزبی دیموکرات و هێزەکانی تاڵەبانی هێرشیان کردووەتە سەر شاری پاوە! مام جەلال برووسکەی نارد بۆ تاران و قوم و ئەو هەواڵەی بەدرۆخستەوە. لەگەڵ ئەوەشدا لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەکان پڕ بوو لە سەردێڕی گەورەی هەواڵی درۆ سەبارەت بە کوردستان.

ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٥٨ = ١٩ - ٨ - ١٩٧٩ی زایینی خومەینی، لەسەر بناغەی هەواڵێکی درۆ فەرمانی دا هەموو هێزە چەکدارەکانی ئێران ڕوو لە کوردستان بکەن و ئەوە بوو بە دەستپێکی شەڕێکی خوێناوی کە سێ مانگی خایاند. ساڵانێک دواتر، بەشیک لە بەرپرسانی ئەو کاتی ڕژیمی ئێران سەلماندیان کە بە ئەنقەست زانیاریی هەڵە دراوە بە خومەینی! ساڵی ٢٠١٩ لەسەر ئەو بابەتە وتارێکم نووسی و بە وردی چەند لایەنێکی ئەو باسەم ڕوونکردەوە.(٩)

لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەکانی تاران وێنەی ئێعدام کردنی ڕۆڵەکانی کوردستانیان بڵاو دەکردەوە! خومەینی لە کۆبوونەوەیەکدا هێرشی توندی کردە سەر مامۆستا شێخ عێزەدین و دوکتور قاسملوو و گوتی حیزبی دیموکرات، حیزبی شەیتانە!

لە سەرەتای شەڕەکاندا یەک لە دوای یەک شارەکان گیرانەوە و ڕێبەرانی کوردستان گەیشتنە گوندەکانی سەر سنوور، لای مەقەڕەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە خڕی ناوزەنگ. نە حیزبی دیموکرات و نە کۆمەڵە خۆیان بۆ ئەم شەڕە ئامادە نەکردبوو. شەڕ بە سەر گەلی کورددا سەپێندرا.

پێشمەرگە قارەمانەکان بەرگرییەکی پۆلایینیان کرد و خەڵکی کورد لە شار و لە گوند ئەو پەڕی فیداکاریی و لە خۆبوردووییان نواند. دڕندەیی ڕژیم، خەباتی پێشمەرگە و خەڵکی کوردستان لە ڕۆژنامە و ڕادیۆکانی جیهان و ناوچەکەدا دەنگدانەوەیەکی زۆری هەبوو.

سەرەتای گفتوگۆکان لەگەڵ نوێنەرانی کۆماری ئیسلامی ئێران لە شاخ

هاوکات لەگەڵ سەرکەوتنی یەک لە دوای یەکی پێشمەرگە و شکستی هێزەکانی ڕژیم، هەروەها خەباتی خەڵکی شارەکان بیرۆکەی گفتوگۆ و دانوستاندن لەگەڵ ڕێکخراوە سیاسییەکانی کوردستان دەکەوێتە ڕۆژەڤی ڕژیمەوە. بە پێی ڕاپۆرتی ڕۆژنامەکانی تاران، تەنها ڕۆژی ١٦ی ڕەزبەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ٨ - ١٠ - ١٩٧٨ی زایینی، لە نێوان سەردەشت و بانە لانیکەم ٣٢ کەس لە پاسداران و سەربازان کوژران و نزیکەی ٧٠ کەس بریندار و بێ سەروشوێن بوون. سەردێڕێکی گەورەی لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەی اطلاعات ڕۆژی ١٧ی ڕەزبەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ٩ - ١٠ - ١٩٧٨ی زایینی، ئەمە بوو: "فاجعه خونین در کردستان!"

هەر لە لاپەڕەی یەکەمی ئەو ژمارەیەی ڕۆژنامەکەدا ئەم سەردێڕە هەیە: "ابر مردان کردستان کجا هستند؟" (پیاوە مەزنەکانی کوردستان لەکوێن؟) وتارەکە علی بابایی نووسیوویەتی و تێیدا چەندین شتی سەرنجڕاکێش دەڵێ:

> "مەلای شیعە مەنێرن بۆ کوردستان، دەوڵەت و ڕێبەرانی شۆڕش بیر لە هەموو شت دەکەنەوە لە کوردستان نەبێت. ئەمن لەگەڵ داریوش فرووهەر کە چووبووم بۆ مەهاباد لە مزگەوت زۆرمان هەوڵدا بەناوی ڕێبەری شۆڕشەوە (خومەینی) جۆش و خرۆشێک وەڕێبخەین بۆمان نەکرا، .. شێخ عێزەدین و چەند مەلای کوردستان لەسەر بانگهێشتی وەزیری ناوخۆ سەفەری تاران و قومیان کرد، لەکاتێکدا دەنگوباسی بچووکی کووچە و کۆڵان بە گەرموگوڕی لە ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆن بڵاودەکرایەوە، لە کوردستان و مەهابادەوە هاواریان دەکرد بۆ سەبارەت بەو سەفەرە هیچ نائێن! منداڵی مەدرەسە بە هێلیکۆپتەر و بە سڵاوات لێدان دەنێرن بۆ قوم،

کەچی بۆ شێخ عێزەدین و مەلاکانی کوردستان گوتیان هەوا خراپە و بە ئوتوبوس و ماشینی خۆیی چوون بۆ دیداری ڕێبەری ئینقیلاب!" (١٠)

ئەم نووسینە بیروبۆچوونێکی تایبەت دەردەخات لەناو ڕووناکبیران و لەوانەیە کەسانێکی نزیک لە دەسەڵاتیش. جموجۆڵی سیاسی بۆ پەیوەندیی گرتن لەگەڵ ڕێبەرایەتی بزووتنەوەی کوردستان لە چەند شوێنەوە دەستی پێکرد. سەرەتا وەزیری کار داریوش فرووهەر و چەند کەس بە شارەکانی کوردستاندا دەگەڕان و دەیانگوت لەگەڵ "خەڵکی کوردستان" گفتوگۆ دەکەین! بۆ هەر شارێک چوون یەک وەڵامیان وەرگرتەوە، "ڕێبەرانی ئێمە وان لە شاخ، بڕۆن گفتوگۆ لەگەڵ ئەوان بکەن!"

لەم نێوانەدا مام جەلال نامەی نووسیبوو بۆ بەرپرسانی ئێرانی و داوای لێکردبوون لەگەڵ هێزە سیاسییەکانی کوردستان گفتوگۆ بکەن.

ڕۆژی ١٥ی ڕەزبەری ١٣٥٨ = ٧ - ١٠ - ١٩٧٩ی زایینی، داریوش فرووهەر هاتە سەردەشت و لە گوندی نیشکۆلان چاوی بە مام جەلال کەوت کە کەسانێکی سەر بە ئۆپۆزیسیۆنی عەرەبی عێراقیشی لەگەڵ بوو. مام جەلال پێش ئەم دیدارە لەگەڵ قاسملوو، شێخ عێزەدین و کۆمەڵە ڕاوێژی کردبوو. لەگەڵ فرووهەر چەند ئەفسەرێکی باڵا و نوێنەرێکی خومەینی ئامادە بوون.(١١)

شەش ڕۆژ دواتر، واتە ٢١ی ڕەزبەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ١٣ - ١٠ - ١٩٧٩ی زایینی، نوێنەرێکی سەرۆکوەزیرانی ئێران، "صادق زیباکلام" هاتە مەهاباد و ڕۆژنامەکان ڕایانگەیاند کە حیزبی دیموکرات "ڕفاندوویەتی". دەرکەوت پێش "ڕفاندنەکەی" لە چاوپێکەوتنەدا لەگەڵ ڕۆژنامەی "اطلاعات"، زیباکلام ڕەخنەی گرتووە لە هەڵوێستی دەوڵەت و پێیوایە دەبێ چارەسەرێکی سیاسیی بۆ کێشەکە بدۆزرێتەوە.

کاتێک یەکەم پەیوەندییەکان لەگەڵ مامۆستا شێخ عێزەدین گیرا بۆ گفتوگۆ، مەلا عومەری عەسری لەگەڵ مەلا محمد عباسی، وەکو نوێنەری مامۆستا بۆ هەماهەنگ کردنی هەوڵەکان بە مەبەستی گفتوگۆی هاوبەش، سەردانی دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکرات و کۆمەڵەیان کرد. کۆمەڵە و دواتریش ڕێکخراوی چریکی فیدایی قبووڵیان کرد، بەڵام دوکتور قاسملوو گوتی ئێمە لە ڕێگای صادق زیباکلام ـەوە داخوازییەکانی خۆمان ناردووە بۆ دەوڵەت، بۆیە بەشداریی ناکەین چونکە چاوەڕوانی وەڵامی ئەوانین.

لە ئاكامی ئەم ناوبژیوانییەی مام جەلالدا بوو كە رۆژانی ٢٦ و ٢٧ی رەزبەری ١٣٥٨ ی هەتاوی = ١٨ و ١٩ - ١٠ - ١٩٧٩ی زایینی، لە گوندی بنووخەلەف لە ناوچەی سەردەشت، دیدارێك لە نێوان مامۆستا شێخ عێزەدین و وەزیری كار "داریوش فرووهەر" ئەنجام درا. "فرووهەر" رایگەیاند بە مەرجێك كوردەكان تەقە راگرن، گفتوگۆكان نهێنی بن و سووكایەتی بە خومەینی نەكرێت، ئەوان بۆ وتوویژ لەگەڵ نوێنەرانی كورد دادەنیشن. مامۆستا شێخ عێزەدینیش داواكارییەكەی ئەوە بوو كە گفتوگۆكان بە ئاشكرا و بە بەشداریی هەموو هێزە سیاسییەكانی چالاك لە شۆڕشی كوردستاندا بەڕێوە بچێت و زیندانییەكان ئازاد بكرێن.

سەبارەت بە ئاگربەس مامۆستا بۆی روونكردنەوە، كە رێكخراوە سیاسییەكانی خاوەن هێزی پێشمەرگە لەو بارەیەوە بڕیاردەرن, بە نەمانی ئەرتەش و پاسداران لە ناو شارەكانی كوردستان و كۆتایی هێنان بە شاڵاو بۆ سەر شار و گوندەكان، شەڕ كۆتایی پێدێت. دەستەی نوێنەرایەتی كورد بە سەرۆكایەتی مامۆستا شێخ عێزەدین، گەلاڵەی هەشت خاڵی مەهاباد و سنەی وەبیر نوێنەرانی دەوڵەت هێنایەوە كە تێیدا داخوازییەكانی گەلی كورد دیاری كراون.(١٢)

دواتر زانیمان، فرووهەر هەر ئەو رۆژە و لە پەراوێزی دانیشتنەكاندا، بە زمانێكی نەرم داوای كردووە لە مامۆستا سەفەرێكی قوم بكات! تەنانەت دەڵێ دەتوانێ سەردانی پزیشكی پسپۆڕ بكات و پشكنینی پێویستی بۆ بكرێت. هەم مام جەلال و هەم هاوڕێیان لەوێ جوابیان دایەوە كە بە خۆشییەوە تەندروستیی مامۆستا شێخ عێزەدین زۆر باشە و وەها سەفەرێك بە پێویست نازانرێت! (١٣)

دەنگوباسی ئەم دیدارەی مامۆستا هەم لە رۆژنامەكانی ئێران و هەم لە رادیۆكانی دەرەوەدا دەنگدانەوەی زۆری هەبوو. دوابەدوای ئەم كۆبوونەوەیە، دەفتەری سیاسی حیزبی دیموكرات راگەیاندنێكی بڵاوكردەوە:

> "رادیۆكانی دەرەوەی وڵات رایانگەیاندووە كە نوێنەرانی گەلی كورد لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندیی خەریكی گفتوگۆن و هەربۆیە ئاگربەس راگەیەندراوە. ئێمە رایدەگەیەنین كە هیچ كۆبوونەوە و وتوویژێك لە نێوان نوێنەرانی حیزبی دیموكرات و دەوڵەتدا نییە و هەر بۆیەش ئاگربەس رانەگەیندراوە... پێشمەرگە گیانبازەكانی ئێمە نابێ بۆ ساتێكیش لە خەباتی چەكدارانە خافڵ بن!"(١٤)

پاش گفتوگۆكەی مامۆستا و فرووهەر لە بنووخەلەف، كۆمەڵە نامیلكەیەكی بڵاوكردەوە بە زمانی فارسی لە ژێر سەردێڕی

"ما و مذاكرات" (ئێمە و وتووێژ) كە دەنگدانەوەیەكی زۆری هەبوو. لەو ڕاگەیاندنەدا وێڕای تاوتوێكردنی لێكدانەوەی كۆمەڵە سەبارەت بە وتووێژ لەگەڵ ڕژێم، داواكاریی گەلی كورد بۆ گەیشتن بە مافی نەتەوایەتیی خۆی گرێدەدرا بە دابینكردنیی مافی هەموو گەلانی ئێران و ئازادییە دیموكراتیكەكان و هتد. لەو بەیاننامەیەدا كۆمەڵە ڕایگەیاند كە:

"ئێمە پشتیوانیی دەكەین لەو داخوازییانە كە ڕۆژی ٢٧ - ٧ - ١٣٥٨ی هەتاوی = ١٩ - ١٠ - ١٩٧٩ی زایینی، مامۆستا شێخ عێزەدین، لە وتووێژ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەتدا ڕادەستی بەڕێز داریوش فرووهەری كرد".

سەبارەت بە ئاگربەس، ڕاگەیاندنەكەی كۆمەڵە دەڵێ:

"قبوولكردنی وتووێژ بە هیچ لەونێك بە واتای قبوولٚ كردنی ئاگربەس نییە و ئێمە لەم بارەیەوە نموونەی ڤییەتنام ڕەچاو دەكەین."(١٥)

مەبەستی كۆمەڵە ئەو وتووێژانە بوو كە لە پاریس لە نێوان نوێنەرانی دەوڵەتی ڤییەتنام و ئەمریكا بەڕێوە دەچوو لەكاتێكدا كە شەڕ لە ڤییەتنام بەردەوام بوو!

***

دوابەدوای كۆبوونەوەی بنووخەڵەف لەگەڵ داریوش فرووهەر، جموجۆڵێكی زۆر گەرموگوڕ دەستی پێكرد بۆ پێكهێنانی دەستەی نوێنەرانی كورد، لە نێوان مامۆستا شێخ عێزەدین، حیزبی دیموكرات، كۆمەڵە و چریكی فیدایی لقی كوردستان. حیزبی دیموكرات دەیگوت ئێمە حیزبی سەرەكیی و ڕێبەری بزووتنەوەی كوردستانین, دەبێ سەرۆكایەتیی دانوستاندنەكە بە ئێمە بێت. وامان پێباشە مامۆستایش لەگەڵ بێت. ڕێكخراوەكانی دیكە پێویست ناكات بەشداربن.

مامۆستا بڕیاری دا سەردانێكی دەفتەری سیاسی حیزبی دیموكرات بكات و بەتایبەت لەگەڵ دوكتور قاسملوو سەبارەت بە گفتوگۆ لەگەڵ دەوڵەت قسەوباسی كرد. من و چەند ئەندامێكی دەفتەری مامۆستایش لەو سەردانەدا لەگەڵ بووین وكاتێك گەیشتینە لای حیزبی دیموكرات، نووسەر و ڕۆژنامەوانی فەرانسەیی كریس كووچێرا لەوێ بوو. پێشتریش دوكتور قاسملوو و ئەندامانی دەفتەری سیاسی بۆ ئاڵوگۆڕی بیروبۆچوون سەبارەت بە بارودۆخی كوردستان سەردانی مامۆستایان كردبوو.

لە سەردانێكی دیكەدا من و فاتێح شێخ‌الاسلامی لە لایەن دەفتەری مامۆستاوە، چووین بۆ لای دەفتەری سیاسی حیزبی

دیموکرات لە ئاشی پشکاوێ. گفتوگۆ لەگەڵ دوکتور قاسملوو و ئەندامانی دەفتەری سیاسی سەبارەت بە چۆنییەتی بەڕێوەبردنی گفتوگۆکان لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت و شێوەی بەشداریی کردنی لایەنە سیاسییەکان بوو. شەو لەوێ ماینەوە و میوانی بەشی چاپەمەنی حیزب بووین کە مامۆستا هێمن و عەلی حەسەنیانی شاعیر و دۆستی کۆنی کاک فاتێح لەوێ بوون.

درێژەی گفتوگۆکان لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت، و بارودۆخی ئاڵۆزی ناوخۆی ئێران

لە ئاستی ئێراندا کێشەکانی ناوخۆ و ململانێی نێوان باڵە جۆراوجۆرەکانی کۆماری ئیسلامی وردە وردە تۆختر دەبووەوە. سەرۆکوەزیران "مهدی بازرگان" کە لە ژێر گوشاردا بوو، سەرەنجام ڕۆژی ١٥ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ٦ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، دەستی لەکار کێشایەوە.

ڕووداوێکی زۆر گرینگ و چاوەڕواننەکراو لە ئێران، بە بارمتەگرتنی هەموو کارمەندانی سەفارەتی ئەمریکا بوو لە تاران.

ڕۆژی ١٣ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ٤ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، "خوێندکارانی لایەنگری هێڵی ئیمام" هەڵیانکوتایە سەر سەفارەتی ئەمریکا، و هێزەکانی ئاسایش نەک پێشیان پێنەگرتن بەڵکوو ڕێگایشیان بۆ خۆشکردن. ئەم کارە لە سەردەمی جیمی کارتێر سەرەککۆماری دیموکراتی ئەمریکادا کرا و بیانووەکەی ئەوە بوو کە دەبێ شای ئێران، کە لە ئەمریکا بوو، ڕادەستی کۆماری ئیسلامی ئێران بکرێتەوە!

گرتنی سەفارەتی ئەمریکا کارتێکردنێکی زۆری هەبوو لەسەر باڵە جیاوازەکانی ناو حکوومەتی ئێران و چەند لایەنێک توانییان بۆ پتەوکردنی پێگەی خۆیان ئەو بارمتەگرتنە بەکاربێنن. چەند لایەنێک و بەتایبەت ئەوانەی سەر بە شووروەوی (یەکێتی سۆڤییەت) بوون، ئەمەیان بە هەنگاوێکی دژ بە ئەمپریالیسمی ئەمریکا دەدایە قەڵەم.

خۆپیشاندانی گەورەی ڕۆژی جەژنی قوربان و ڕۆڵی مامۆستا شێخ عێزەدین

ڕۆژی ٣ی خەزەڵوەر واتە یەک هەفتە پێش جەژن، مامۆستا شێخ عێزەدین پەیامێکی تایبەتی بڵاوکردەوە ڕوو لە هەموو خەڵکی کوردستان. لەو پەیامەدا مامۆستا داوای لە گەلی کورد دەکرد کە ڕۆژی جەژنی قوربان واتە ١٠ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ١ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، ڕێز لە گیانبەختکردوانی شۆڕشی کوردستان بگرن و خۆپیشاندانی گەورە وەڕێبخەن.

ڕاگەیەندراوەکەی مامۆستا شێخ عیزەدین لەلایەن چالاکانی مەدەنی، ڕێکخراوەکانی کۆمەڵە، چریکی فیدایی و پەیکارەوە لە هەموو کوردستان بڵاوکرایەوە. جگە لەوە، ڕادیۆ مۆنتکارلۆ بە عەرەبی و بەشی فارسی ڕادیۆ بیبیسی و ڕادیۆ ئیسرائیل هەواڵەکەیان ڕاگەیاند. ئەو ڕۆژە بوو بە ڕۆژی دەربڕینی هاوخەباتیی و یەکگرتوویی گەلی کورد. لە هەموو شار، شارۆچکە و گوندە گەورەکانی کوردستان خەڵک بە دەنگ بانگەوازەکەی مامۆستاوە هاتن، خۆپیشاندانی گەورەیان وەڕێخست و ڕێزیان گرت لە شەهیدانی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستان. ئەمە جارێکی دیکە سەلماندی کە گەلی کورد، مامۆستا شێخ عیزەدین بە پێشەنگی خەباتی خۆیان دەزانن و هەردەم ئامادەن بە دەنگ بانگەوازەکەیەوە بچن.

هەر لەو ڕۆژەدا ستوونێکی ئەرتەش بە مەبەستی گەڕانەوە بۆ تاران لە سەردەشتەوە کەوتەڕێ. لە نزیکی بانە تەقەیان لە ماشینێک کرد و لە ئاکامدا دوو کەس گیانیان بەختکرد و حەوت کەس بریندار بوون. ئەمانە خەڵکی دێهاتی دەوروبەر بوون کە بۆ بەشدارییکردن لە خۆپیشاندان بەرەو بانە دەچوون. پاش ئەوە پێشمەرگەکانی شێخ جەلال حوسەینی لەگەڵ ستوونەکە کەوتنە شەڕێکی قورسەوە کە لە ئاکامدا بەپێی هەواڵی ڕۆژنامەی "کیهان" لە ٧٢ کەس تەنها حەوت کەس توانیبوویان دەربازبن. ٥٢ کەس کوژراو و باقییەکەیان ئەسیر بوون.(١٦) لانیکەم ٢٥ ماشینی ئەرتەشی تێکشکاو لە سەر جادەی بانە - سەردەشت و هەروەها بانە - سەقز بەجێمابوون. دواتر پێشمەرگەکانی کۆمەڵە و حیزبی دیموکراتیش بەشداری شەڕەکەبوون و زەربەی قورسیان بە هێزەکانی دەوڵەت گەیاند.(١٧)

ڕۆژی ٣ی خەزەڵوەر هەواڵی پێکهاتنی "هیأت ویژه دولت برای حل مسائل کردستان" (دەستەی تایبەتی دەوڵەت بۆ چارەسەری کێشەکانی کوردستان) بڵاوکرایەوە. سێ وەزیر واتە داریوش فرووهەر، هاشم صباغیان و عزتاله سحابی، ئەندامانی ئەم دەستەیە بوون.

بە گوتەی کەریم حیسامی، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی دیموکرات، ڕۆژی ١٢ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ٣ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، نوێنەرانی دەوڵەت (فرووهەر، صباغیان و سحابی) هاتنە مەهاباد و داوایان کرد لە بەنداوی مەهاباد سەردانیان بکەین. حیسامی دەڵێ من لەگەڵ غەنی بلووریان، کە چەند ڕۆژێک بوو گەڕابووەوە ناوشار، چووین بۆ لایان و لەگەڵیان دانیشتین.(١٨) حیسامی تەنها باسی خۆی و غەنی بلووریان دەکات، بەڵام سەبارەت بەم دانیشتنە عەزیز ماملێ دەگێڕێتەوە کە ئەو و مامۆستا هێمنیش لەو دانیشتنەدا بەشدار بوون و تەنانەت لەگەڵ صباغیان قسەیان لێک گیراوە.(١٩)

مامۆستا شێخ عیزەدین جارێکی دیکەیش سەردانی دوکتور قاسملوو و دەفتەری سیاسیی حیزبی دیموکراتی کرد کە تەنها مەلا عومەر عەسری لەگەڵ خۆی برد. مەلا عومەر دەیگێڕێتەوە کە مامۆستا هەوڵی دا حیزبی دیموکرات ڕازی بکات وێکڕای

ڕێکخراوە سیاسییەکانی دیکە، ئامادەبن لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت گفتوگۆ بکەین.

دەستپێشخەریی مام جەلال بەردەوام بوو. لەگەڵ داریوش فرووهەر ڕێکەوتبوون کە دیسانەوە کۆبوونەوەیەک لەگەڵ نوێنەرانی کورد بکرێت. بەداخەوە حیزبی دیموکرات ئامادە نەبوون لەگەڵ بکەون. سەرلەبەیانی ڕۆژی ١٨ خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی واتە ٩ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی؛ چەندین کەس بووین کە لەگەڵ مامۆستا شێخ عێزەدین بەرەو گوندی بێوران لە ناوچەی سەردەشت وەڕێکەتین. نوێنەرانی کۆمەڵە و چریکی فیدایی‌ش لەگەڵ بوون.

ئەو ڕۆژە ئێمە، واتە مەلا عومەری عەسری، مەلا محمد عباسی، صلاح‌الدین مهتدی، فاتێح شێخ‌الاسلامی، مەلا ڕەحمان شکاک، عەزیز ڕەزایی و من هاوڕێ لەگەڵ مامۆستا بووین. نوێنەرانی کۆمەڵە بریتیی بوون لە سەیدبرایم عەلیزادە، یوسف ئەردەڵان. لە لایەن ڕێکخراوی کوردستانی چریکی فیداییەوە محمدامین شێرخانی، ڕفیق مەمەد (بێهزاد کەریمی) کە خەڵکی ئازەربایجانە. ژمارەیەک پێشمەرگەی کۆمەڵە و دەفتەری مامۆستایشمان لەگەڵ بوو. لە ڕێگا پێچاوپێچ و شاخاوییەکەی تووژەڵە بەرەو گوندی بێوران، ئەو هێسترەی یوسف ئەردەڵان سواری بووبوو (لەبەر ئازاری لاقی نەیدەتوانی زۆر بە ڕێگادا بڕوات)، هەڵخلیسکا، بەرەو هەڵدێر خوار بووەوە و تۆپی! خۆشبەختانە کاک یوسف زۆر بە وریاییەوە زوو خۆی فڕێدابووە خوار و هەر کەمێک ئازاری پێگەیشت و بە سووکیی بریندار بوو.

ئێمە گەیشتینە بێوران و لەبەر ئەوەی زۆر بووین، بەشی زۆرمان چووینە مزگەوتەکە بۆ حەسانەوە و خواردنی نانی بەیانیی. مامۆستا لەگەڵ چەند کەسێک لە ماڵێک دامەزرابوو، بانگی کردم بۆ قسەکردن. گوتی دوێنێ شەو داخوازییننامەیەک نووسراوە (٢٠) کە بیدەین بە نوێنەرانی دەوڵەت. دوایین دەقی نووسینەکە زۆر کەوتە درەنگ، بۆیە پێش کۆبوونەوەکە پێم چاکە جارێکی دیکە بیخوێنینەوە. من کە نەمدیبوو، دەستم کرد بە خوێندنەوە. یەکێک لە خاڵەکان ئەمە بوو: "انحلال مجلس خبرگان" (هەڵوەشانەوەی ئەنجومەنی خیبرەکان)! گوتم مامۆستا ئەوە داوایەکی نەگونجاوە! نەک ئاشتیخوازانە نییە بگرە شەڕخوازانەیە. هەموو ڕۆژێک لە ڕادیۆی تارانەوە دەنگوباسی "مجلس خبرگان" بڵاو دەکرێتەوە کە چی و چییان پەسەند کردووە. ئێمەی نوێنەرانی کورد چۆن دەتوانین داوای هەڵوەشانەوەی بکەین؟

مامۆستایش شێوەی دارشتنی ئەو خاڵەی بەدڵ نەبوو، گوتی بۆچوونەکەت ڕاستە، دەبێ بە ڕاوێژ لەگەڵ ئەوانی دیکەی بیگۆڕین، هەرچەند داخوازییەکان تایپ و ئامادە کراوە! گوتم ئەم بەیانییە پێش سەفەرەکەمان، من بیرم کردووە کە لەوانەیە پێویستمان بە نووسینی بابەتێک هەبێت، بۆیە ماشینی تایپکردنەکەم هێناوە! مامۆستا زۆری پێخۆش بوو. بە ڕاوێژ لەگەڵ مامۆستا من پێشنیارێکم نووسی سەبارەت بەو خاڵە کە ئەو پێی باش بوو.

نووسراوەکەم برد بۆ لای برادەران لە مزگەوت، زۆرینە ڕازی بوون و پێشنیاری چەند ئاڵوگۆڕێکیان کرد کە جێبەجێ کرا. ئەو کەسەی کە دیاربوو پێشنیاری دارشتنی یەکەمی ئەو خاڵە هی ئەو بوو پێی ناخۆش بوو! دواتر مامۆستایش دەقەکەی پەسەند کرد. پاشان سەرلەنوێ بە ماشین تایپەکە هەموو نووسراوەکەم دارشتەوە، مامۆستا ئیمزای کرد و ئەوە کرا بە داخوازیی ڕەسمیی دەستەی دانوستاندکار لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت.

دوای نیوەڕۆی ئەو ڕۆژە، نوێنەرانی دەوڵەت و هەروەها مام جەلال هاتن و کۆبوونەوە دەستی پێکرد. هێزێکی بەرچاو لە پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانیی کوردستان لە دەوروبەر دامەزرابوون.

لایەنی دەوڵەت بریتیی بوون لە سێ وەزیرەکە، واتە فرووهەر، صباغیان، سحابی، کەسێک کە دیاربوو نوێنەری خومەینیییە و ئەحمەد قازی (ئەو لە تارانەوە لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت هاتبوو). مام جەلالیش بەشداربوو. قسەوباس زۆر کرا و لایەنی جۆراوجۆری داواکارییەکان و چاوەڕوانییەکان لە هەردوولاوە تاوتوێ دەکران.

کێشەیەکی سەرەکییمان ئەوە بوو کە فرووهەر دەیگوت چوومەتە خزمەت ئیمام خومەینی، منی دڵنیاکردووەتەوە و دەزانم پێیخوشە کێشەی کورد چارەسەر بکات. ئێوە ئەگەر ئاگربەس ڕابگەیەنن، ئەوە نیشانەیەکی زۆر باشە و دەتوانین خێرا بچینە پێش. سەلاح موهتەدی کە بەشێک لە قسەکان ئەو دەیکرد، هەوڵیدا بە هێمنیی ڕوونی بکاتەوە کە ئێمە لە ماڵی خۆمان دانیشتبووین و ئەرتەش و سپای پاسداران هاتن و تەقەیان کردووە. مامۆستایش دەیگوت خەڵکی کورد تەنها پارێزگاری لە خۆی کردووە، پێشمەرگە نەبوو کە دەستی بە شەڕ کرد، بەڵکوو شەڕی بەسەردا سەپێندرا. هەموو لایەک دەیانەویست بە نوێنەرانی دەوڵەت بڵێن ئەگەر ئەرتەش ئاگربەس ڕابگەیەنێت، کارەکە تەواوە و شەڕ ڕادەوەستێت.

فرووهەر هەر دەیگوت ئێوە دەبێ ئاگربەسی دەستبەجێ ڕابگەیەنن! کاک سەلاح لێرەدا ڕووی کردە فرووهەر و گوتی ئاخەر نافەرمووی ئیمام پێی خۆشە کێشەکە لە ڕێگای سیاسییەوە جێبەجێ بکرێت، دە هەر خودی خۆیشی دەتوانێ فەرمان بدات هەموو هێزەکانی دەوڵەت تەقە ڕابگرن و شەڕەکە تەواو دەبێت. فرووهەر ئەم قسەیەی پێ ناخۆش بوو. هەربۆیە دەنگی بەرزکردەوە و دیسان بەرپەرچی قسەکەی سەلاح موهتەدی دایەوە. کاک سەلاح لێرەدا بەبێ ئەوەی هیچ بڵێت هەر ئەوەندەی کرد کە هەستا و کۆبوونەوەکەی بەجێهێشت.

ماوەیەک بێدەنگی باڵی بەسەر کۆبوونەوەکەدا کێشا. لێرەدا من گوتم ئاغای فرووهەر ئەزموونی من لەم چەشنە گفتوگۆیانە کەمە، بەڵام ئەو شێوە ئاخافتنەی جەنابت بەرامبەر بە ئاغای موهتەدی و ئەویش لە کاتێکدا کەسایەتییەکی وەکو مامۆستا

شێخ عێزەدین دانیشتووە نابەجێیە! پێویستە ڕێز لە کۆبوونەوەکە و لە مامۆستا بگیرێت. ئیتر کەمێک قسەوباسی دیکە کرا و سەرەنجام مامۆستا ئەو نووسراوەی کە ئامادەمان کردبوو بە ڕەسمی دایە دەست داریوش فرووهەر.

ئەمەی خوارەوە دەقی داخوازییەکانەی ئەو ڕۆژەیە:

١- گەلی کورد داوای خودموختاریی سیاسیی، ئابووری و کۆمەڵایەتیی دەکات لە چوارچێوەی ئێراندا. وردەکارییەکانی ئەم داخوازییانە لە گەڵاڵەی هەشت خاڵی مەهاباد و سنەدا باسکراون.
٢- گەلی کورد داواکاری دەستەبەربوونی هەموو ئەو ئازادییانەیە کە لە "گەڵاڵەنامەی یەکێتی گەلان" و هەروەها لە "جاڕنامەی گەردوونیی مافی مرۆڤ" دا هاتووە. لەوانە، ئازادی ئایین، باوەڕ، کار، نیشتەجێبوون، ڕادەربڕین، نووسین، حیزبایەتیی و یەکسانیی تەواو لە نێوان ژنان و پیاواندا دەگرێتەوە.
٣- پێکهێنانی "مجلس خبرگان" لەباتی "مجلس مؤسسان" بووەتە هۆی ناڕەزایی دەربڕینی گەلی کورد و گەلانی دیکەی ئێران و ناوەندە پێشکەوتنخوازەکان. لەلایەکی تریشەوە لەبەر ئامادەنەبوونی نوێنەرانی گەلی کورد و باقی گەلانی ئێران لەو مەجلیسەدا، داوادەکەین هەڵبژاردنێکی ئازاد بکرێت بۆ پێکهێنانی "مجلس مؤسسان" و دیارییکردنی قانون اساسی لەسەر بنەما سەرەکییەکانی دیموکراسی و هەروەها گیانی شەریعەتی ئیسلامی.

بۆ پێکهێنانی کەشوهەوایەکی لەبار بەمەبەستی دەستەبەرکردنی ئەو داخوازە سەرەکییانە، پێویستیە ئەم هەنگاوانەی خوارەوە بە خێرایی هەڵبگیرێن:

١- ئازادیی بۆ هەموو حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان و ڕۆژنامەی پێشکەوتنخواز و ئابڕووسەندنەوە بۆ هەموویان.
٢- دەرکردنیی سپای پاسداران، چۆڵکردنی پاسگاکان و چەککردنی بەکرێگیراوانی ناوچەیی.
٣- ئازادکردنیی خێرای هەموو زیندانییە سیاسییەکان و هەڵوەشاندنەوەی حوکمی دوورخستنەوە و ڕاگواستنی (بنەماڵە کوردەکان بۆ دەرەوەی کوردستان).
٤- وەستانی هەموو چەشنە ئاڵوگۆڕی سەربازیی لە کوردستان هەتا دەستەبەربوونی داواکارییە سەرەکییەکانی گەلی کورد.

٥- نابێ دەوڵەت و دەسەڵاتداران چەک بدەن بە کۆنەپەرستانی ناوخۆ.
٦- دامەزراندنی دادگای ئازاد و ئاشکرا بۆ ڕاگەیشتن بە سەر تاوانەکانی شەڕ، ئەوانەی خەڵکیان کوشتووە و دادگای نایاساییان دژ بە گەلی کورد بەڕێوە بردووە.
٧- ڕێزگرتن لە شەهیدانی کوردستان و قەرەبووکردنەوەی ئەو زەرەر و زیانە ماڵیی و رۆحییەی لە سەردەمی شەڕی سەپێندراودا لە خەڵکی کورد کەوتوون.
٨- لە هەموو وتووێژێکدا سەبارەت بە مافی نەتەوەیی گەلی کورد و چارەسەرکردنی کێشەی کوردستان، پێویستە ناوەڕۆکی گەلاڵەی هەشت خاڵی مەهاباد و سنە بەوردیی ڕەچاوبکرێت.

سید عزالدین حسینی

١٨ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ٩ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی (٢١)

لە ڕۆژی کۆبوونەوەکەدا بەرپرسی پێشمەرگەکانی یەکێتی نیشتمانی کە ئاسایشی کۆبوونەوەکەیان لە ئەستۆ بوو، بەپەلە خۆی گەیاندە مام جەلال و گوتی هەوڵدانێک هەیە بۆ شێواندنی دۆخەکە و ئەرتەشی ئێران لەوانەیە هێرش بکەن. مام جەلال لێبڕاوانە گوتی هەر کە جووڵەیان کرد، دەستیان لێ مەپارێزن و جوابیان بدەنەوە!

کۆبوونەوەکە، پێشنیوەڕۆی ڕۆژی شەممە ١٩ی خەزەڵوەر کۆتایی پێهات. نوێنەرانی دەوڵەت گەڕانەوە و ئێمەیش هەموومان چووینە مزگەوتەکەی بێوران، لەگەڵ پێشمەرگەکان و باقی دۆستانێک کە نەهاتبوونە ناو کۆبوونەوەکە دەستمان کرد بە هەڵسەنگاندنی قسەوباسەکان. مام جەلال لە ئاکامی دانیشتنەکە ڕازی بوو. سەبارەت بە چوونە دەرەوەی کاک سەلاح قسەی کرد، ڕووی کردە لای من و وتی چاکت دا بە دەم فرووهەردا! پاشان چەند کەسێکی تریش بیروڕای خۆیان دەربڕی و بەگشتی قسەوباسەکان و دانیشتنەکەیان پێ باش بوو.

کە هاتینە دەر ڕۆژنامەوانان و خەڵکێکی زۆر لەوێ کۆبووبوونەوە؛ یەکێک لە ڕۆژنامەوانە بێگانەکان کە هاتبووە شوێنی کۆبوونەوە و گفتوگۆکان، فێردیناند هێننێر بیشلێر، نووسەر و ڕۆژنامەوانی ئوتریشی (نەمساوی) بوو. ئەویش کە ئاگاداری وردەکارییەکانی ئەو وتووێژە بوو، دواتر لەگەڵ مامۆستا شێخ عێزەدین و مام جەلال قسەی کرد. ئەو وێنە بەناوبانگەی مام جەلال کە لەسەر پەیژەیەک دانیشتووە و خەریکی نووسینە، ئەو ڕۆژە فێردیناند لە بێوران گرتوویەتی.(٢٢)

ئەو کۆبوونەوەیە دەنگدانەوەیەکی زۆری هەبوو لە ڕۆژنامەکانی ئێراندا، بە چەشنێک کە هەر دوو ڕۆژنامەی گەورەی تاران واتە کیهان و اطلاعات لە سەردێڕی گەورەدا نووسییان: "مذاکرات مهم هیأت اعزامی با سران کردستان در سردشت"، "آتش بس در کردستان نزدیک است". "دوێنێ دوایین قۆناخی گفتوگۆی نێوان فرووهەر و عزالدین حسینی ئەنجام درا".

دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد - هیأت نمایندگی خلق کرد

کێشەی سەرەکیی لەسەر ڕێگای پێکهێنانی دەستەیەکی نوێنەرانی کورد بۆ گفتوگۆ لەگەڵ دەوڵەت ئەوە بوو کە حیزبی دیموکرات دەیگوت ئێمە هێزی سەرەکین و دەبێ بەرپرسایەتیی بە ئێمە بێت و مامۆستا شێخ عێزەدینیش بەشداریی بکات. دەفتەری مامۆستا، کۆمەڵە و چریکی فیدایی‌ش ئاماژەیان بە بڕیارنامەی هەشت خاڵیی مەهاباد دەکرد کە تێیدا نوێنەرانی شارەکانی کوردستان بە ڕەسمیی داوایان کردووە مامۆستا شێخ عێزەدین دەبێ سەرۆکی هەر دەستەیەک بێت کە لەگەڵ دەوڵەت گفتوگۆ دەکات. خەڵکی کوردستان بە خۆپیشاندانی گەورە پشتیوانیی خۆیان لەو بڕیارنامەیە دەربڕیوە و لە هەموو ڕۆژنامەکاندا تۆمارکراوە. هەروەها پێویستە ڕێز لە خەبات و تێکۆشانی هەموو هێزە سیاسییەکان و پێشمەرگەکانیان بگیرێت.

هەوڵەکان بۆ دۆزینەوەی چارەسەرێک بۆ نەهێشتنی بەربەستەکان، چڕوپڕ بوونەوە. بەتایبەت پاش خۆپیشاندانە گەورەکانی کوردستان بەبۆنەی جەژنی قوربانەوە کە جوابدانەوەیەکی زۆر گەرموگوڕ بوو بە بانگەوازەکەی مامۆستا شێخ عێزەدین، هەستمان دەکرد مەیلێکی زیاتر هەیە بۆ گەیشتن بە ڕێککەوتنێک.

لە شاری مەهابادەوە مەلا ئەبووبەکر حەسەنزادە (بەرپرسی ئەوقاف، شاگرد و دۆستێکی نزیکی مامۆستا)، مهندس ئاریا، مەلا قەسیم سەوجە وەکوو نوێنەرانی خەڵک هاتنە سەردانی مامۆستا لە بێژوێ.(٢٣) پەیامەکەیان ئەوە بوو کە خەڵک چاوەڕوانن هێزە سیاسییەکان یەکدەنگ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت دابنیشن و گفتوگۆ بکەن. مامۆستا بە وردیی هەڵوێستی خۆی و ئامادەبوونی خۆی بۆ ئەو نوێنەرانە باسکرد و گوتی کە ئەو لە مێژە ئامادەیە و چەند جارێکیش لەگەڵ حیزبی دیموکرات قسەی لێکردووە.

نوێنەرانەی خەڵکی مەهاباد سەردانی دەفتەری سیاسیی حیزبی دیموکراتیشیان کرد. پێشنیارەکە لە مێژبوو دیاربوو کە چییە. مامۆستا دەبێ سەرۆکایەتی گفتوگۆکان بکات. پاشان دەمایەوە چۆنییەتی بەشداربوونی سێ لایەنەکەی دیکە و چۆنییەتی دابەشکردنی ڕۆڵی ئەوان لە گفتوگۆکاندا. حیزبی دیموکرات هەر لە سەرەتاوە خوازیاریی ئەوە بوو کە ئەوان

سەرۆکایەتی دەستەی نوێنەرانی کورد بکەن. کۆمەڵەیش داوای دەکرد ڕۆڵی ئەوان لە گفتوگۆکاندا هاوتای حیزبی دیموکرات بێت. ئەوەندەی لەبیرم بێت، ڕێکخراوی چریکی فیدایی تەنها بە بەشداربوونیان ڕازی بوون. ڕەنگە لەبەر ئەوەی کە ئەوان پێگەی سەرەکییان لە تاران بوو، هەروەها ڕۆڵێکی ئەوتۆیان لە شەڕ و بەرگرییەکانی کوردستاندا نەگێڕابوو.

پەیامی "ئاشتیی" خومەینی

خومەینی، ئەو کەسەی کە ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٥٨ی هەتاوی = ١٩ - ٨ - ١٩٧٩ی زایینی، فەرمانی هێرشی هەموو هێزە چەکدارەکانی ئێرانی بۆ کوردستان دەرکرد و ڕێبەرانی بە خائین دایە قەڵەم، سێ مانگ پاش ئەوە، ڕۆژی ٢٦ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ١٧ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، پەیامێکی ئاشتیی بڵاوکردەوە! گوتی:

> سڵاو لە خوشکان و برایانی کورد..."من تێدەگەم کە لە ژێر دەسەڵاتی دەوڵەتی کاتییشدا (بە سەرۆکایەتی مهدی بازرگان) ئەو جۆرەی کە شیاویی خواستی ئێوە و میللەت بێت، پێتان ڕانەگەیشتوون..." لە دەستەی (نوێنەرانی) تایبەت داوا دەکەم کە بەوپەڕی نیازپاکییەوە درێژە بە گفتوگۆکان بدەن؛ وە لەگەڵ کەسایەتییە ئایینی، سیاسی و میللییەکان، هەروەها باقی توێژەکان پەیوەندیی بگرن، هەتا بەدیهێنانیی داخوازییەکانی ئەوان - کە داخوازیی ئێمەیشە - با بە شێوەیەکی دڵخوازانە جێبەجێ ببێت"!!

هاوکات کۆبوونەوە و گفتوگۆکانی چوار لایەنی خۆمان بەمەبەستی پێکهێنانی دەستەی نوێنەرانی گەلی کورد بۆ وتووێژ لەگەڵ دەوڵەت، خەریکبوو دەگەیشتە قۆناغی کۆتایی.

هەوڵ و تێکۆشانی ماندووییەنەناسانەی مامۆستا، پشتگیریی خەڵکی شارەکان و هاوکاریی هێزە سیاسییەکان، بەرهەمیی باشی لێکەوتەوە. سەرەنجام ڕۆژی ٢٨ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ی هەتاوی = ١٩ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی؛ "دەستەی نوێنەرایەتیی گەلی کورد" (هیأت نمایندگی خلق کرد) لە بەیاننامەیەکدا پێکهاتنی خۆی ڕاگەیاند:

> "لەم هەلومەرجە دژوارەدا کە خەڵکی کوردستان بە تێکڕایی پشتیوانیی خۆیان لە خەباتی ڕەوای ڕێکخراوەکان و کەسایەتییە ئایینیی و سیاسییەکان دەربڕیووە،... "لە ئاکامی خەبات و خۆڕاگریی قارەمانانەی گەلی کورد و پێشمەرگەکانی کوردستان، دەوڵەت مەیلی بە ڕێگا چارەی سیاسیی

هەیە..." بۆ چارەسەری کێشە سەرەکییەکانی کوردستان و وەدەستهێنانی خودموختاریی، دەستەی نوێنەرایەتیی گەلی کورد بەم شێوەیە پێکهات:

* شێخ عێزەدین حوسەینی - سەرۆک.
* حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران - گوتەبێژ.
* کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران - ئەندام.
* لقی کوردستانی ڕێکخراوی چریکە فیداییەکانی خەڵک - ئەندام".

ئەم هەنگاوەی هێزەسیاسییەکان بوو بە هۆی دڵگەرمیی و خۆشحاڵیی خەڵکی کوردستان. بۆ پشتیوانیی کردن لە "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد" و بۆ دەربڕینی یەکڕیزی خەڵک، لە هەموو شارەکانی کوردستان خۆپیشاندان بەڕێوەچوو.

لەم نێوانەدا، تاقمێک کە خۆیان بە "کوردە موسوڵمانەکان" پێناسە دەکرد، چووبوونە "مجلس خبرگان" لە تاران و بەنیشانەی دەربڕینی ناڕەزایەتیی بەرامبەر بە گفتوگۆی دەوڵەت لەگەڵ ئەو کەسانەی کە بە گوتەی ئەوان ناموسوڵمان بوون، مانیان گرتبوو.(٢٤) بەشدارانی ئەو مانگرتنە وێڕای پێداگریی کردن لە ڕێبەرایەتیی ئیمام خومەینی، دەیانگوت ئەگەر وەڵامی "داخوازییە شەرعییەکانیان" نەدرێتەوە، بە ماڵەوە دەگوێزنەوە وڵاتێکی ئیسلامیی دیکە! ئەو مانگرتووانە بەشێک لە لایەنگرانی مەلا ئەحمەد موفتیزادە بوون.

ڕۆژی ٤ی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٢٥ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، کاتێک کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دیموکرات بەیاننامەی ئاگربەسی لە لایەن خۆیانەوە بڵاوکردەوە،

کۆمەڵە هەر لەسەر هەڵوێستەکەی خۆی پێداگریی دەکرد و دەیگوت بەبێ ئاگربەس دەتوانین گفتوگۆکان ببەینە پێش! بەڵام مامۆستا ئامادە بوو پشتیوانیی خۆی لە ئاگربەس ڕابگەیەنێت و لەلایەن دەفتەری مامۆستاوە هەوڵدرا کۆمەڵە ڕازی بکرێت ئەگەر دەیانهەوێت لە گفتوگۆکاندا ڕۆڵێکیان هەبێت، پێویستە ئەوانیش ئاگربەس ڕابگەیەنن. کاتێک مامۆستا بۆی دەرکەوت کۆمەڵە لەسەر هەڵوێستی پێشووی خۆی پێداگریی دەکات، داوای لە مەلا عومەر عەسری کرد سەردانێکی بەڕێوەبەرانی کۆمەڵە بکات. مامۆستا پەیامێکی ڕوون و ڕاشکاوانەی بۆ ناردن کە لەوە زیاتر چاوەڕوان نابێت و ئەگەر ئەوانیش لەگەڵ نەکەون، بەرپرسیارەتیی و ئاکامەکانی قبووڵنەکردنی ئاگربەس دەکەوێتە ئەستۆی کۆمەڵە. ڕۆژی دواتر کۆمەڵە لە ڕاگەیاندنێکدا ئاگربەسی ڕاگەیاند.

دوابەدوای ئەوە بوو کە ڕۆژی ٦ی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٢٧ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، ماموستا شێخ عیزەدین، پەیامێکی بڵاوکردەوە تێیدا ڕایگەیاند کە لەو ئاگربەسەی لەلایەن حیزبی دیموکرات و کۆمەڵەوە ڕاگەیەندراوە، پشتیوانیی دەکات. لە ڕاگەیاندنەکەدا ماموستا دەڵێ:

"ئێمە بۆ هەڵگرتنی ستەمی میللی لەسەر کورد، بەردەوام لایەنگری ڕێگاچارەی سیاسیی بووین، شەڕمان بەسەردا سەپێندرا."(٢٥)

بەم چەشنە شەڕ لە کوردستان ڕاگیرا و خەڵک پشوویەکیان وەبەر هاتەوە. بەڵام دیاربوو ئەم ئاگربەسە کە لەلایەن ئێمەی کوردەوە بە نیازپاکیی و بە مەبەستی گەیشتن بە ڕێکەوتن و کۆتایی هێنان بە شەڕ ڕاگەیەندرابوو، لە لایەن دەوڵەتەوە ئامانجێکی دیکەی دەپێکا. ڕەوتی ڕووداوەکان دەریانخست کە ئەوان هەر لە سەرەتاوە هەتا ئاخر شەڕخواز بوون و جگە لە تەسلیمی بێ ئەملاو و ئەولا، بە هیچێکی تر ڕازی نەدەبوون!

دوابەدوای ئاگربەس، "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد" گەڵاڵەیەکی هەشت خاڵیی بڵاوکردەوە کە داخوازییە سەرەکییەکانی گەلی کوردی دەگرتەخۆ. بە مەبەستی پشتیوانیی کردن لەم داخوازییانە و هەروەها پشتگیریی لە پێکهاتنی "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد"، ڕۆژی شەشی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٢٧ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، لە سەرانسەری کوردستان خۆپیشاندانی گەورە ساز کرا و گەلی کورد پشتیوانیی و پێخۆشبوونیی خۆی لەو تەبایی و پێکەوەبوونە ڕاگەیاند.

ئەمە دەقی بەیاننامەکەیە:

گەلانی تێکوشەری ئێران!

گەلی خەباتکاری کورد!

لەم هەلومەرجە هەستیار و مێژووییەدا کە خەڵکی کوردستان، یەکگرتووانە پشتیوانیی خۆیان لە خەباتی ڕەوای حیزب و ڕێکخراوە و کەسایەتییە سیاسی و ئایینییە پێشکەوتنخوازەکان ڕاگەیاندووە. لە کاتێکدا کە ئیمام خومەینی لە پەیامی ٢٦ی خەزەڵوەردا لەسەر نەهێشتنی ستەمی ئابووریی، فەرهەنگیی، میللیی و سیاسیی لەسەر گەلی کورد پێداگری دەکات و پشتگیریی لە چارەسەری ئاشتیخوازانەی پرسی کورد دەکات. ئێمە بەشداربووانی بزووتنەوەی ڕەوای گەلی

کورد، جارێکی دیکە داخوازییە سەرەکییەکانی خەڵکی کوردستان دەخەینە ڕوو وە ئامادەبوونی خۆمان بۆ گفتوگۆ لەسەر ئەم داواکارییانەی خوارەوە لەگەڵ دەستەی تایبەتی دەوڵەت ڕادەگەیەنین.

داوا لە هەموو خەڵکی تێکۆشەری کوردستان دەکەین ڕۆژی سێشەممە ٦ی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٢٧ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی، کاتژمێر سێی دوای نیوەڕۆ لە سەرانسەری کوردستان بەشداریی بکەن لە خۆپیشاندانێکی گشتییدا. لەم خۆپیشاندانانەدا پشتگیریی خۆتان لە داخوازییەکانی خوارەوە و هەروەها لە دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد کە لە نوێنەری حیزب و ڕێکخراوەکانی کوردستان بە سەرۆکایەتی مامۆستا شێخ عێزەدین پێکهاتووە، ڕابگەیەنن. هەروەها داوا لە هەموو حیزبەکان، ڕێکخراوەکان و کەسایەتییە میللی و ئایینییەکانی ئێران دەکەین، هەر چۆنێک بۆیان دەگونجێت پشتیوانیی خۆیان لە خواستە ڕەواکانی گەلی کوردستان دەرببڕن.

١- خودموختاری کوردستان بە ڕەسمیی بناسرێت و لە قانون اساسیدا بگونجێندرێت.
٢- ناوچە کوردنشینەکان، کە لە نێوان چوار پارێزگای ئیلام، کرماشان، کوردستان و ئازەربایجانی ڕۆژاوادا دابەشکراوە، وەکوو یەکەیەکی خودموختار بناسرێت.
٣- ئەنجومەنی میللی کوردستان (مجلس ملی کوردستان) لە ڕێگای هەڵبژاردنێکی ئازاد، ڕاستەوخۆ، نهێنی و گشتییەوە پێکدەهێندرێت. ئەم ئەنجومەنە "حکوومەتی خودموختاری کوردستان" بۆ بەڕێوەبردنی هەموو کاروباری ئابووری، کۆمەڵایەتی، فەرهەنگیی و ئاسایشی ناوچەی خودموختار هەڵدەبژێرێت.
٤- زمانی کوردی دەبێتە زمانی ڕەسمیی فێرکردن و نامەگۆڕینەوەی ئیدارەکان و دامەزراوەکانی کوردستان. پاش پۆلی چوارەمی سەرەتایی، زمانی فارسی لەگەڵ زمانی کوردییدا لە مەدرەسەکان دەخوێندرێت. فارسی، زمانی ڕەسمیی ئیدارەکان لە سەرانسەری ئێران و هەروەها لە کوردستانیشە.
٥- دابینکردنیی بەشێک لە بوودجەی گشتی وڵات بۆ کوردستان بە چەشنێک کە ئەو دواکەوتووییە ئابوورییەی، کە ئاکامی ستەمی میللییە، قەرەبوو بکرێتەوە.
٦- نوێنەرانی گەلی کورد لە بەڕێوەبردنی حکوومەتی ناوەندیدا بەشدار دەبن.
٧- هەموو کاروباری لەمەڕ سیاسەتی دەرەوە، پارێزگاری میلیی (ئەرتەش)، سیاسەتی پووڵیی و دراو، بازرگانی دەرەوە و گەڵاڵەی درێژخایەنیی ئابووری لە دەسەڵاتیی حکوومەتی ناوەندییدا

دەبێت. باقی کاروبارەکانی ناوخۆ لە لایەن ئۆرگانەکانی خودموختاری کوردستانەوە بەڕێوە دەچن.
٨- ئازادییە دیموکراتیکەکان وەکوو ئازادی ڕادەربڕین، نووسین، ڕۆژنامەگەریی، کۆبوونەوە، حیزب، ڕێکخراوە و هەروەها ئازادی ئایین و بیروباوەڕ لە سەرانسەری ئێران دەستەبەر دەکرێت.

شێخ عیزەدین حوسەینی،
حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران،
کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران،
ڕێکخراوی چریکە فیداییەکانی گەلی ئێران - لقی کوردستان.

چواری سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٢٥ - ١١ - ١٩٧٩ی زایینی

کۆبوونەوەی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد و نوێنەرانی دەوڵەت

لە مەهاباد، پاش بێنە و بەرەی زۆر، مشتومڕ و کۆبوونەوەی بێکۆتایی ناوخۆ، هەروەها دانیشتنی لاوەکی لەگەڵ داریوش فرووهەر و چەند نوێنەرێکی خومەینی، بڕیار درا دەستەی دانووستاندکاری دەوڵەت پێکەوە بێنە کوردستان. سەرەنجام ڕۆژی ٢٠ - ٩ - ١٣٥٨ی هەتاوی واتە ١١ - ١٢ - ١٩٧٩ی زایینی، یەکەم کۆبوونەوەی "هیأت نمایندگی خلق کرد"، لەگەڵ "هیأت حسن نیت کردستان" (دەستەی نیازپاکیی بۆ کوردستان) لە فەرمانداریی شاری مەهاباد کۆبوونەوە.

دەستەی نوێنەرانی کورد بریتی بوون لە:

* ماموستا شێخ عزالدین حسینی: فاتح شیخ الاسلامی و کەریم دانشیار (لەلایەن دەفتەری ماموستاوە)،
* دوکتور قاسملوو، عەبدوڵڵا حەسەنزادە، عەزیز ماملێ، غەنی بلووریان، کەریم حیسامی و ئەحمەد قازی (حیزبی دیموکرات).
* عەبدوڵلا موهتەدی، ئیبراهیم عەلیزادە، یۆسف ئەردەڵان و دوکتور جەعفەر شەفیعی (کۆمەڵە).
* بێهرووز سولەیمانی، محەمەدئەمین شێرخانی و ئەنوەر سوڵتانی (ڕێکخراوی چریکهای فدائی خلق).(٢٦)

هەیئەتی دەوڵەت بریتی بوون لە:

داریوش فروهر، عزت‌اله سحابی، هاشم صباغیان، جمشید حقگو ئوستانداری ئازەربایجانی ڕۆژاوا، محمد رشید شکیبا ئوستانداری کوردستان، نوێنەرانی "ستاد مشترک ارتش" ژەنڕال آذری ڕاوێژکاری سەربازیی هەیئەت، ژەنڕاڵ مالک (ژاندارمری) و ژەنڕاڵ ساعتساز (شهربانی).

کۆبوونەوەکە نزیکەی ٤٥ دەقیقەی خایاند. مامۆستا شێخ عێزەدین وتاری کرانەوەی کۆبوونەوەکەی پێشکەش کرد و کورتەیەک لە مێژووی گەلی کورد، خەبات و تێکۆشان بۆ گەیشتن بە مافەکانی خۆی گێڕایەوە. دواتر گوتی کورد بەردەوام لایەنگری چارەسەری ئاشتیخوازانەی کێشەکان بووە و بە درێژایی مێژوو شەڕ بەسەردا سەپێندراوە. هەروەها خۆشحاڵبوونی خۆی لە بەڕێوەچوونی کۆبوونەوەکە ڕاگەیاند. پاشان داریوش فرووهەر ئەندامانی دەستەی نوێنەرانی دەوڵەتی ناساند.

مامۆستا شێخ عێزەدینیش یەکە یەکە ناوی ئەندامانی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد و ناوی ڕێکخراوەکەیانی ناساند.

لێرەدا هاشم صباغیان بەرپەرچی قسەکەی مامۆستای دایەوە و گوتی ئێمە نەهاتووین لەگەڵ کۆمەڵە و فدائیان دانووستاندن بکەین! ئەوە بوو پشوویەکیان ڕاگەیاند و ئیتر پاش ئەوە لە ڕاستییدا هیچ کاتێک پێکەوە دانەنیشتنەوە!(٢٧)

به گوتەی بێهرووز سولەیمانی (نوێنەری ڕێکخراوی چریکهای فدایی):

بەدوای ئەم دەربڕینەی ئاغای صباغیان، دوکتور قاسملوو گوتی: پێکهاتەی "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد" پەیوەندیی بە خۆمانەوە هەیە؛ خەڵکی کوردستان دوو هەفتە پێش ئێستا لە خۆپیشاندان و کۆبوونەوەی گەورە و بەربڵاودا بە شێوەیەکی ڕەسمیی پشتیوانیی بەرینی خۆیان لەم پێکهاتەی "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد" دەربڕیوە."(٢٨)

سەیر لەوەدایە کە نوێنەرانی دەوڵەت بە ڕۆژنامەکان و میدیای ئێرانیان دەگوت ئەوان ئامادە نین لەگەڵ ڕێکخراوە سیاسییەکان گفتوگۆ بکەن و تەنها لەگەڵ "نوێنەرانی خەڵک" دادەنیشن! کەچی لە کاتی "پشوو"ی پاش ئەم کۆبوونەوەیە، عزت‌اله سحابی و هاشم صباغیان و داریوش فرووهەر کە زۆر جاران لەگەڵ حیزبی دیموکرات دانیشتبوون، ئەمجارە لەگەڵ بەرپرسانی کۆمەڵە کۆبوونەوە و ماوەیەک پێکەوە قسەوباسیان کرد! ڕۆژی دواتریش دیسانەوە لەگەڵ کۆمەڵە و هەروەها لەگەڵ نوێنەرانی چریکهای فیدایی دانیشتن.

دوكتور قاسملوو ئێوارەی ٢٢ی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ١٣ - ١٢ - ١٩٧٩ی زایینی، (دوو ڕۆژ پاش كۆبوونەوەی نوێنەرانی كوردستان و دەوڵەت)، لەگەڵ تەلەڤیزیۆنی مەهاباد گفتوگۆیەكی كردووە كە جێگای سەرنجە. ئەو دەڵێ:

"ڕاستییەكەی ئەو دانیشتنەی پێریٚ موزاكەرە نەبوو بەڵكوو تەنها یەكترناسین بوو.. لە تەرەف دەوڵەتەوە ڕەخنە لەوە گیرا كە نابێ لە "هیأت نمایندگی خەڵكی كورد" دا هێندێك گرووە بە ناو هەبن.. ئەگەر ئەوان (دەوڵەت) ئەو حەقە بە خۆیان بدەن، دەبێ ئێمەیش ئەو حەقەمان هەبێ كە بڵێین ئێمە فلانكەسمان دەوێت و فلانەمان ناوێ!.. بەڵام بۆ ئەوەی حەساسییەت نەمێنێ، بۆ ئەوەی بەڕاستی حوسنی نییەتی خۆمان نیشاندابێت، گرووهەكانی دیكەیش قبووڵیان كردووە، كە ئێمە (لە كۆبوونەوەی داهاتوودا) وەكو هیات نمایندگی خلق كرد بەشداربین لەو وتووێژەدا... هیواداریین ئیدی بیانووی دیكەمان پێ نەگرن!"(٢٩)

لێرەدا شیاویی وەبیرهێنانەوەیە كە لە كاتی پێكهێنانی "هیأت نمایندگی خلق كرد" و لە هەموو دانوستاندنەكانی نێوان مامۆستا و سێ لایەنەكەی دیكەدا، چ لە شاخ و چ لە شار، هیچ ڕێككەوتنێك نەبوو سەبارەت بەوەی كە نێوی ڕێكخراوەكان لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت نەیەتەگۆڕ. تەنانەت لەبیرمە جارێكیان هێشتا لە شاخ بووین، عبداله موهتەدی نوێنەری كۆمەڵە گوتی جا ئەگەر ئێمە نە نێومان هەبێت و نە قسەش بكەین، ئەدی كەڵكی هاتنەكە و بەشداربوونەكەمان چییە؟
بەڵام ئەوە ڕاستە كە ڕۆژێ پێش كۆبوونەوە گشتییەكەی ٢٠ی سەرماوەز، لە كۆبوونەوەی ناوخۆیی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی كورددا لە ماڵی مامۆستا شێخ عێزەدین، نوێنەرانی حیزبی دیموكرات (بەتایبەت غەنی بلووریان) داوایان كرد كە نێوی هیچكام لە حیزبەكان نەبرێت! مامۆستا گوتی جا ئەگەر لە ئێستاوە ئەوەیان لێ قبووڵ بكەین، وردە وردە داوای شتی زیاترمان لێدەكەن. نوێنەرانی كۆمەڵە و ڕیكخراوی چریكی فیدایی ئەو داوایەیان قبووڵ نەكرد.

لێرەدا ئاماژە بە ڕۆڵی دەزگاكانی ڕاگەیاندنی ئێران پێویستە. لە زۆربەی، یان لەوانەیە بڵێم لە هەموو حاڵەتەكاندا هەواڵی پێكدادانی پێشمەرگە لەگەڵ ئەرتەش و سپای پاسدارانیان بە تێكهەڵچوون لەگەڵ "دموكراتها" بڵاودەكردەوە! ئەو ڕۆژەی فوئاد مستەفا سوڵتانی ڕێبەری كۆمەڵە گیانی بەختكرد، سەردێڕی لاپەڕەی یەكەمی ڕۆژنامەی كیهان ئەمە بوو: "فوئاد سوڵتانی یەكێك لە ڕێبەرانی بەناوبانگی دیموكراتەكان كوژرا"! (٣٠) لەو شوێنانە كە پێشمەرگەی حیزبی دیموكرات نەبووایە، دەیاننووسی "مهاجمان"!

لەلایەكی ترەوە، دوكتور قاسملوو كەسایەتییەكی سیاسیی ناسراو بوو لە ئێران و دۆست و ئاشنای زۆری هەبوو لە ڕیزی

حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکاندا. پاش گیانبەختکردنی فوئاد مستەفا سوڵتانی، هیچکام لە ڕێبەرانی کۆمەڵە بەناوی سکرتێری گشتی یان ڕێبەر دەرنەدەکەوتن، هەموویان وەک ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی دەناسران.

مستەفا چەمران جێگری سەرۆکوەزیران کە بۆخۆی لە مەریوان لەگەڵ کاک فوئاد گفتوگۆی کردووە و زۆر باش ناسیویەتی، لە وەڵامی پرسیاری ڕۆژنامەوانێکدا کە چەپ لە مەریوان و کوردستان کێن، دەڵێ: "چریک فدایی، حیزبی دیموکرات، شفق سرخ و جلال طالبانیها"!(٣١) باسی کۆمەڵە ناکات!

هاوکات کەسانێکی سەر بە حیزبی توودە کە لە تاران و لە ئاستی ئێراندا زۆر چالاک بوون، هەوڵی زۆریان دەدا وێنەیەک لە کوردستان نیشان بدەن کە تەنها حیزبی دیموکرات هەیە و وەکو حیزبێکی زۆر نزیک لە خۆیان وێنایاندەکرد. کۆمەڵە چونکە دژ بە شوروەی (یەکێتی سۆڤییەت) بوو، لە ڕوانگەی حیزبی توودەوە کەسانێکی توندڕەو بوون کە دەبوو پشتگوێ بخرێن.

ئەو ڕژیمەی کە وردەکارییەکانی ناو بزووتنەوەی کوردستان و چەند و چۆنییەتی هێزە سیاسییەکانی دەزانی، مەبەستی ئەوە بوو کە بەم چەشنە دەربڕینانە کەلێنێک بخاتە ناو یەکڕیزیی گەلی کوردەوە بۆ ئەوەی بتوانن خۆیان گوتەنی، لە ناوی لێڵ ماسی بگرن!

بیست و چوار ساڵ پاش ئەو کۆبوونەوەی مەهاباد، آیت‌اله کرمانی، کە ئەو کات نوێنەری خومەینی بوو، لە چاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ گۆڤاری "چشم انداز ایران، ویژه کردستان" ئاوا دەڵێ:

> "گوتیان دەستەی نیازپاکیی دەچنە کوردستان، ئەتۆیش لەگەڵ بکەوە بەڵام نەک وەکو ئەندام، چاودێرییان لێ بکە... بە ئاغای صباغیانم گوت کارێکی تایبەتیم پێتانە، هەر خۆمان ماینەوە. من، مهندس صباغیان، مهندس سحابی ... دەستمکرد بە قسەکردن. گوتم ئێوە کە دەتانهەوێت لەگەڵ ئەمانە گفتوگۆ بکەن، ئایا ئەم (حیزبانە) بە ڕەسمیی دەناسن؟ کۆمەڵە و دیموکرات بە ڕەسمیی دەناسن؟ دەتانهەوێت چی بکەن؟ گوتیان ئێستا بارودۆخەکەمان خراپە و دەسەڵاتمان سنووردارە. سەریان قاڵ دەکەین بە چەشنێک کە نەتوانن توندوتیژی بنوێنن هەتا خۆمان بتوانین سنوورەکانمان بگرینەوە، ئەرتەشەکەمان گردوکۆ بکەینەوە و ئەمانە بێدەنگ بکەین!"(٣٢)

ئێمە هەر ئەو کاتیش دەمانزانی مەبەستی ڕاستەقینەی نوێنەرانی دەوڵەت ئەوە نییە مافی ڕەوای گەلی کورد بسەلمێنن، بەڵکوو ئەوە خەباتی پێشمەرگە و خۆڕاگریی خەڵکی کوردستان بوو کە ئەوانی بەرەو گفتوگۆ ڕاکێشابوو. هەرچەند ئەوکات نیشانەی زۆرمان دەبینی دەیسەلماند ئەو بۆچوونە ڕاستە، وەلێ بەڵگەی ئەوتۆمان بەدەستەوە نەبوو.

"چشم انداز ایران" گۆڤارێکە دوومانگ جارێک لە تاران بڵاو دەبێتەوە. بەهاری ساڵی ٢٠٠٣ یەکەم ژمارەی لە ژێر سەردێڕی "چشم انداز ایران - ویژه کردستان" واتە تایبەت بە کوردستان" دەرچوو. پاییزی ساڵی ٢٠٠٥ ژمارەی دووهەمیشی بڵاوکرایەوە. لەم گۆڤارەدا بەرپرسانی ئەوکاتی دەوڵەت، لەوانە هاشم صباغیان و عزتاله سحابی و هەروەها چەند کەسی تریش بیروبۆچوونی خۆیان سەبارەت بە گفتوگۆ لەگەڵ نوێنەرانی گەلی کورد دەربڕی کە لێکدانەوەی ئەو سەردەمەی ئێمەی بەتەواویی دەسەلماند. ساڵی ٢٠٠٦ من لە دوو وتاردا بە وردی ئەو قسەوباسانەم لێکدایەوە و لەگەڵ ڕووداوەکانی ساڵی ١٩٧٩ بەراوردم کرد.(٣٣)

ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی = ١٧ - ١٢ - ١٩٧٩ی زایینی، گەلاڵەیەک لە ڕۆژنامەکانی ئێراندا بڵاوکرایەوە، ناویان نابوو "خودگردانی استانها" (خودگەردانیی - واتە خۆبەڕێوەبەریی)! لە نێو خەڵکدا بە گاڵتەوە دەیانگوت ئەوە "سەرگەردانیی"ە! مامۆستا شێخ عێزەدین بە ڕۆژنامەی اطلاعاتی گوت؛ "جیاوازییەکی زۆر هەیە لە نێوان خودموختاریی و خودگەردانییدا و تەنانەت ئەگەر ئێمەیش قبووڵی بکەین، گەلی کورد بەوە ڕازی نابێت." دوکتور قاسملوو لە چەند دیدار و گفتوگۆدا لەگەڵ خەڵک و ڕۆژنامەکان گوتی: "کەس نازانێ مانا و ناوەڕۆکی خودگەردانی چییە"!

"دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد" ڕۆژی ٣٠ی سەرماوەزی ١٣٥٨ی هەتاوی واتە ٢١ - ١٢ - ١٩٧٩ی زایینی، بەیاننامەیەکی بڵاوکردەوە و تێیدا گەلاڵەی "خودگردانی" لەگەڵ ئەو داخوازییانەی کە نوێنەرانی کورد پێشکەشی دەوڵەتیان کردبوو هەڵسەنگێندرا. سەرەڕای جیاوازیی زۆری نێوان ئەو داخوازییانە و ئەوەی کە دەوڵەت پێشنیاری کردبوو، دەستەی نوێنەرایەتی ڕایگەیاند کە ئامادەن درێژە بە گفتوگۆکان بدەن.

لە وەڵامەکەی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد بە گەلاڵەی "خودگردانی استانها" و جیاوازیی زۆری نێوان داخوازییەکانی کورد و پێشنیارەکەی ئەواندا، ئەم خاڵانە دەبیندرێن:

* **ناوچەی ژێر دەسەڵاتی کورد دیاری نەکراوە و باسی پارێزگاکانی ئێستای ئێران دەکات، لە کاتێکدا کە کورد لە چوار پارێزگای ئێران نیشتەجێن!**

* لە باتی ئیسلام وەکوو دینی دەوڵەت، ئایینی شیعە اثنیعشری سەپێندراوە.
* ئێمە داوای "مجلس ملی کوردستان"مان کردووە ئەوان دەڵێن "شورای خودگردان استانها"، واتە شۆرای خۆبەڕیوەبەریی پارێزگاکان!
* ئێمە داوامان کردووە زمانی خوێندن هەتا پۆلی چوارەمی سەرەتایی کوردی بێت، ئەوان دەڵێن زمانی کوردی "ئازادە". (واتە ئەگەر بە کوردی بنووسن یان خۆتان دەرس بڵێنەوە ناتانگرن!)
* سەبارەت بە ئازادیی و دیموکراسی نێوخۆ هەموو شت گرێدراوە بە "قانون اساسی" کۆماری ئیسلامییەوە کە گەلی کورد دەنگی پێنەداوە! ئێمە هەر لەبەر ئەو نیگەرانییانە بوو کە لە ڕێفراندۆمی ئەو "قانون اساسی" یەدا بەشدارییمان نەکرد!

نوێنەرانی دەوڵەت و لەوانە داریوش فرووهەر، دیسانەوە ڕایانگەیاند کە سەردانی کوردستان دەکەن بۆ گفتوگۆ لەگەڵ نوێنەرانی کورد! بەڵام ئیتر پاش یەکەم دانیشتنە ڕەسمییەکە، هیچ کاتێک لەگەڵ "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد" کۆبوونەوەیان ڕێکنەخست!

نووسینگەی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد ڕاگەیاندنی ژمارە شەشی خۆی بڵاوکردەوە کە تێیدا هاتبوو:

ئێمە لەسەر ئەو باوەڕەین کە چارەسەری ئاشتیخوازانەی پرسی کورد تەنیا ئەو کاتە دەستەبەر دەبێت کە دەوڵەت بە شێوەیەکی جیددی سەرنج بداتە داخوازی بنەڕەتیی گەلی کورد واتە خودموختاری. هەروەها بەبیانووی جۆراوجۆر تەنگوچەڵەمە نەخاتە بەردەم دانوستاندنەکان... سەرەڕای شێلگیربوون لەلایەن ئێمەوە، بەداخەوە لایەنی دەوڵەت بە بەرپرسیارەتییەوە هەڵسوکەوت ناکات... ئێمە هۆشداریی دەدەین کە دەستەی تایبەتی دوڵەت خۆی لە دووبەرەکیی نانەوە، گفتوگۆ و دانیشتن لەگەڵ کەسانی نابەرپرس لەژێر ناوی "گفتوگۆ لەگەڵ خەڵک" دا بپارێزێت.(٣٤)

ڕۆژی چواری بەفرانباری ١٣٥٨ی زایینی = ٢٥ - ١٢ - ١٩٧٩ی زایینی، دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد، لەسەر گەڵاڵەیەکی هاوبەش ڕێککەوتن و سەرەنجام داخوازییەکانی گەلی کوردیان لە ژێر سەردێڕی "گەڵاڵەی ٢٦ خاڵیی بۆ خودموختاری کوردستان" بڵاوکردەوە. ئەم گەڵاڵەیە لە ڕۆژنامەکانی ئێراندا ڕۆژی شەممە هەشتی بەفرانبار بڵاوکرایەوە.

صارمالدین صادق وزیری بوو کە شارەزاییەکی زۆری هەبوو لە بواریی یاساییدا، لە دارشتنی ئەم گەڵاڵەیەدا ڕۆڵی سەرەکیی

و گرینگی گێڕا. ئەو لە لایەن مامۆستا، حدک، کۆمەڵە و چریکی فیدایی ەوە ڕێزی زۆری لێدەگیرا. دوو یاساناس، یەدوڵڵا بیگلەری (کۆمەڵە) و عەزیز ماملێ (حیزبی دیموکرات) یاریدەدری صارم الدين صادق وزيری بوون.

داریوش فرووهەر لە لێدوانێکدا بۆ ڕۆژنامەکان ڕایگەیاند کە ئەو گەلاڵەی ۲۶ خاڵییەی دەستەی نوێنەرایەتی کوردستان لەلایەن ئێمەوە قبووڵ ناکرێت! هەروەها گوتی، ئێمە کە چووینەتە کوردستان دیداری ڕەسمییمان لەگەڵ دەستەی نوێنەران یان ڕێکخراوەکان نەکردووە، بەڵکوو بەشێوەیەکی تایبەت لەگەڵ کەسێک یان لایەنێک گفتوگۆمان کردووە بزانین چۆن لەم بنبەستە بێینە دەر!(۳۵)

سەرەڕای ئەوەی کە دەستەی نوێنەرایەتی خەڵکی کورد هەبوو، بەردەوام لە کۆدەبوونەوەدا بوون و ڕاگەیاندنیان بڵاودەکردەوە، بەرپرسانی ئێران و ڕۆژنامەکان تەنها باسی مامۆستا شێخ عیزەدین و حیزبی دیموکراتیان دەکرد. وەک ئەوەی هیچ ڕێکخراوێکی سیاسیی دیکە لە کوردستان نەبێت! کاتێک لاپەڕەی ڕۆژنامەکانی ئەو ڕۆژانە هەڵدەدەیتەوە، ئەم دیاردەیە بە ئاشکرا دەردەکەوێت کە بە ئەنقەست ناوی کەسەکان و حیزبەکان دەگۆڕن. هاشم صباغیان ئەندامی دەستەی تایبەتی دەوڵەت زۆر ڕاشکاوانە گوتی: "ئێمە لە بنەڕەتدا لەگەڵ دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد گفتوگۆ ناکەین، بەڵکوو بەجیاواز سەردانی کەسایەتییە ئایینی و سیاسییەکان دەکەین!"(۳۶)

ئێمە ئەو کات ئاگادار نەبووین کە حیزبی دیموکرات لە ڕێگایەکی دیکەوە خەریکی دانووستاندنە لەگەڵ دەوڵەتی ئێران. دواتر بۆمان دەرکەوت کە عبداله حسنزادە، مهندس ئارییایی و ئەحمەد قازی پێکەوە سەردانی قومیان کردووە و ویستوویانە خومەینی ببینن.(۳۷) حسنزادە ڕۆژەکەی لەبیر نییە بەڵام دەڵێ ڕۆژی دواتر خومەینی گوێزرایەوە بۆ نەخۆشخانەیەک لە تاران. ئەوەش دەکاتە ئێوارەی ۳ی ڕێبەندانی ۱۳۵۸ی هەتاوی واتە ۲۳ - ۱ - ۱۹۸۰ی زایینی، هەر بە پێی گێڕانەوەی عبداله حسنزادە، چەند ڕۆژ پاش گەڕانەوەی ئەوان بۆ مەهاباد، لە قومەوە جوابیان ناردووەتەوە و لە سەر داخوازی دوکتور قاسملوو، ئەمجارە حسنزادە تەنها خۆی گەلاڵەیەک دەبات و دەیداتە دەست "آیتاله مکارم شیرازی" لە قوم.

جێگای سەرنج و وەبیرهێنانەوەیە کە ئەو ڕۆژانەی عبداله حسنزادە و هاوڕێیانی لە ڕێگای تاران و قومدا بوون، مامۆستا شێخ عیزەدین لە کۆبوونەوەی گەورەی جەماوەری شاری مەهابادا بەبۆنەی دووی ڕێبەندان، پەسنی دەستکەوتەکانی گەلی کورد و بە تایبەت باسی "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد"ی کرد و خەڵکەکە بە خۆشحاڵییەوە چەپڵەیان بۆ لێدەدا. مامۆستا داوای یەکگرتوویی گەلی کورد و هێزە سیاسییەکانی کرد بەتایبەت بۆ وتووێژ و دیدار لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت.(۳۸)

لە هەمان کۆبوونەوەی دووی ڕێبەنداندا غەنی بلووریان و نوێنەرێکی حیزبی توودە پەیامیان خوێندەوە. نوێنەرانی ڕێکخراوی چریکهای فدایی و کۆمەڵە (دوکتور جەعفەر شەفیعی)یش بەشدارییان کرد و هەر دوو گوتاربێژ لە وتارەکانی خۆیاندا پێداگرییان کرد لەسەر بەهێزکردنی دەستەی نوێنەرایەتیی گەلی کورد و یەکگرتوویی هێزە کوردییەکان بەتایبەت لە کاتی وتووێژ لەگەڵ دەوڵەتدا!

یەکەم سەفیری فەلەستین لە ئێران هانی الحسن لەم ڕۆژەدا لە مەهاباد بوو. یەکێک لەو پەیامانەی لەو ڕێوڕەسمەدا خوێندرایەوە، پەیامی "بەرەی دیموکراتیکی گەلی فەلەستین" بوو بۆ حیزبی دیموکرات کە تێیدا باسی هاوخەباتیی گەلی کورد و گەلی فەلەستین دەکات.(٣٩)

ئێستا، کە بەڵگەنامەکان باشتر لەبەردەست دان، دەتوانین بە ڕوونی بڵێین کە حیزبی دیموکرات هەر ئەو ڕۆژانە جگە لە ناردنی نوێنەر بۆ قوم و تاران، نامەیەکیشی نووسیووە بۆ بنیصدر کە تازە بووبوو بە سەرۆککۆمار. هەموو ئەمانە بەبێ ئاگادارکردنەوەی دەستەی نوینەرایەتی گەلی کورد! دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکرات لە بەیاننامەیەکدا کە مانگ و نیوێک پاش ئەو هەنگاوانە بڵاوکراویەوە، ئاوای نووسیوە:

> ... "هەر کام لە ڕێکخراوەکانی ئەندام لە دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورددا سەربەخۆیی تەواوی سیاسیی و ئیدئۆلۆژیکی هەیە... دەتوانێ جیاواز لەوانی دیکە لە هەر بوارێکدا بڕیاری خۆی بدات و یان ئەوەی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی وڵاتدا پەیوەندیی بگرێت و بۆچوونەکانی خۆی لەسەر پرسێک ڕابگەیەنێت."(٤٠)

دەسەڵاتداران ئاگربەس دەشکێنن!

سەرنجڕاکێشە کە سەرەڕای ئەو ناکۆکییانە، لە مەیدانی خەباتدا و لەبەرامبەر شاڵاوی ئەرتەش و پاسداران بۆ کوردستان، پێشمەرگەکانی حیزبی دیموکرات و کۆمەڵە، پێکەوە و لە یەک سەنگەردا بەرەنگاری هێزەکانی ڕژیم دەبوونەوە. واتە لەو شوێنەی کە دەوڵەت بە کردەوە خەریکی پیلانگێڕان بوون، کۆمەڵە و دیموکرات هاوخەبات بوون و تەنانەت پارێزگارییان لە هێزەکانی یەکتر دەکرد.

بەپێی هەواڵی "خبرنامە کۆمەڵە" ڕۆژی ١٠ی ڕێبەندانی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٣٠ - ١ - ١٩٨٠ی زایینی، پێشمەرگەکانی حیزبی

دیموکرات و کۆمەڵە لە کامیاران، پاوە، ڕەوانسەر و دیواندەرە لەگەڵ هێزە چەکدارەکانی ڕژیم دەرگیر بوون. لە ئاکامدا لانیکەم چوار پێشمەرگەی کۆمەڵە و سێ پێشمەرگەی دیموکرات و هەروەها ١٢ کەس خەڵکی کامیاران گیانیان بەختکردووە و ژمارەیەکیش بریندار بوون. "خبرنامە" باس لە کوژرانی نزیکەی ٦٥ کەس لە جاش و پاسدار دەکات.(٤١)

ڕۆژی ١٤ی ڕێبەندانی ١٣٥٨ی هەتاوی = ٣ - ٢ - ١٩٨٠ی زایینی، تێکرا ڕۆژنامەکانی تاران بە سەردێڕی گەورە نووسییان کە شەڕی خوێناوی لە کوردستان و ئوستانی کرماشان دەستی پێکردووە. هاوکات ڕاگەیاندنی ژمارە ١٢ی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کوردیان بڵاوکردەوە کە دەڵێ لە شەڕ و پێکدادانەکانی ئەم ڕۆژانەی کامیاران، پاوە و دیواندەرەدا نۆ پێشمەرگە و ١٢ کەسی خەڵکی کامیاران گیانیان بەختکردووە و ٣٢ جاش کوژراون.

بە واتایەکی دیکە، ئاگربەس کەمێک زیاتر لە دوو مانگ توانی بەرگەر بگرێت و لە لایەن هێزەکانی ڕژیمەوە پێشێل کرا. ئەوانەی کە لە بێورانی سەردەشت هاواریان دەکرد لە کورد کە ئاگربەس ڕابگەیەنێت، ئێستا زۆر بە ئاسانی خۆیان دەستیان کردبووەوە بە تەقەکردن لە خەڵکی بێدیفاع.

گەڵاڵەی شەش خاڵیی حیزبی دیموکرات

لە کاتێکدا کە ساردییەک کەوتبووە نێوان نوێنەرانی کورد و دەوڵەت و بە ئاشکرا دیار بوو کە حکوومەتی کۆماری ئیسلامی ئامادە نەبوو خواستەکانی خەڵکی کوردستان جێبەجێ بکات، هەوڵدانێکی زۆر هەبوو بۆ پێکهێنانی دووبەرەکیی لە نێوان هێزە سیاسییەکانی کوردستان. لە تارانیش هێزە توندڕەوەکان کەوتبوونە گیان ڕێکخراوە سیاسییەکانی ئێران و ڕێگایان نەدەدا وەکو پێشووتر کۆبوونەوەی گەورە و چالاکیی بەڕێوە ببەن.

لە کوردستان سەرەڕای هەوڵدانێکی زۆر بۆ لێک نزیککردنەوەی هێزە سیاسییەکان، دیار بوو کە بەتایبەت حیزبی دیموکرات و کۆمەڵە هەتا دەهات زیاتر لێک دوور دەکەوتنەوە. دانیشتنەکانی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد لە مەهاباد و تەنانەت بەشداریی کردنی گەرموگوڕی کۆمەڵە لە ڕێوڕەسمی دووی ڕێبەندان لە شاری مەهاباد، نەبوونە هۆی نزیکبوونەوەی هێزەکان.

لە وەها دۆخێکدا بوو کە ڕۆژی ٣٠ی ڕێبەندان کونگرەی چوارەمی حیزبی دیموکرات لە مەهاباد دەستی بە کارکرد. بۆ ڕۆژی کرانەوەی کونگرەکە، میوانێکی زۆر لە کوردستان و لە دەرەوە بانگهێشت کرابوون و یەک لەوانە مامۆستا شێخ عێزەدین بوو.

کونگرەی چوارەم شەش ڕۆژی خایاند و پەیامێکی بۆ خومەینی نارد، تێیدا باسی درێژەدان بە شۆڕش لە ژێرِ ڕێبەرایەتیی ئەودا دەکات و داواکارە کە ئیمام دەستوور بدات چارەسەری کۆتایی بۆ کێشەی کوردستان بدۆزرێتەوە. نزیکەی چوار مانگ پاش ئەم کونگرەیە، جیابوونەوەیەک ڕوویدا و چەند کەسێکی کۆمیتەی ناوەندیی، لەوانە غەنی بلووریان، لەژێر ناوی "شوێنگرانی کۆنگرەی چوار" لە حیزبی توودە نزیک بوونەوە و کەوتنە لایەنگریی کردن لە کۆماری ئیسلامی ئێران.

پاش کونگرەی چوار، حیزبی دیموکرات پەیوەندییان گرت لەگەڵ بنیصدر سەرەککۆمار و هەروەها لەگەڵ "هیأت ویژە" کەوتنە گفتوگۆ کردن. دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد لە دەرەوەی ئەم پەیوەندییانە مانەوە. مامۆستا شێخ عیزەدین لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ ڕۆژنامەی اطلاعات ڕایگەیاند کاتێک گفتوگۆی کورد و دەوڵەت بەجیددی وەردەگیرێت کە لە نێوان ئەوان و "دەستەی نوێنەرایتی گەلی کورد" دا بێت.

بە پێی گێڕانەوەی عبداله حسنزادە، پاش کونگرەی چواری حیزبی دیموکرات ئەو لەگەڵ غەنی بلووریان، ئەحمەد قازی، فەوزیە قازی و نەوید موعینی سەفەری تارانیان کردووە و لەگەڵ بنیصدر سەرەککۆمار و هەروەها دەستەی نوێنەرانی دەوڵەت کۆبوونەتەوە. پاش گفتوگۆ لەگەل بنیصدر و باسکردنیی ناوەرۆکی بیروبۆچوونەکان، داوایان لێدەکەن بە نووسراوە داخوازییەکان بدەن بە دەوڵەت. حسنزادە دەگێڕێتەوە کە هەر پێنج کەسەکە لە سەر داوای سەرۆککۆمار، لە ژوورێک لە بینای سەرۆکوەزیرانی ئێران دادەنیشن و هەر لەوێ "گەلاڵەی شەش خاڵی حیزبی دیموکرات" ئامادە دەکەن.(٤٢) ئەم گەلاڵەیە ئێوارەی هەمان ڕۆژ واتە ٩ - ١٢ - ١٣٥٨ی هاتاوی = ٢٨ - ٢ - ١٩٨٠ی زایینی، دراوە بە نوێنەرانی دەوڵەت کە تەسلیمی ئاغای بنیصدر بکرێت.

شێوەی پێشکەش کردنی گەلاڵەی شەش خاڵیی حیزبی دیموکرات بە بەراورد لەگەڵ هەموو گەلاڵەکانی پێشووتر کە بەکۆمەڵ ئامادە کراون، سەرنجڕاکێشە.

* بڕیارنامەی هەشت خاڵی مەهاباد لە لایەن ژمارەیەک لە نوێنەرانی حیزبەکان و شارەکانی کوردستانەوە ئامادە کرا؛
* بڕیارنامەی هەشت خاڵی سنە لە لایەن نوێنەرانی هەموو شارەکان و هێزە سیاسییەکانی کوردستانەوە ئامادە کرا؛
* ڕۆژی چواری سەرماوەز هاوکات لەگەڵ ڕاگەیاندنی دەستەی نوێنەرایەتی گەلی کورد (مامۆستا، حیزبی دیموکرات، کۆمەڵە و چریکی فدایی)، گەلاڵەیەکی ٨ خاڵی بە هاوکاریی ئەو چوار لایەنە

ڕاگەیندرا، کە دوو ڕۆژ دواتر هەموو خەڵکی کوردستان بە خۆپیشاندانی گەورە پشتیوانییان لێکرد؛
* گەلاڵەی ٢٦ خاڵیی داواکارییەکانی گەلی کورد، صارمالدین صادق وزیری ئامادەی کردبوو.
چەند ڕۆژی پێچوو هەتا وردەکارییەکان و دەقی کۆتاییەکەی بە ئاڵوگۆڕی بیروڕا لە نێوان چوار
لایەنەکەدا، پەسەند کرا و لەلایەن "دەستەی نوێنەرایەتی"یەوە پێشکەش بە دەوڵەت کرا.

ڕۆژێک دوای پێشکەشکردنی گەلاڵەی شەش خاڵیی لەلایەن حیزبی دیموکراتەوە، داریوش فرووهەر لە وەڵامی ئەم پرسیارەدا کە: "ئایا ئەم نوێنەرانەی حیزبی دیموکرات جیاواز لە شێخ عێزەدین، کۆمەڵە و چریکی فیدایی درێژە بە گفتوگۆکان دەدەن؟" وەڵامی دایەوە:

"ئەمانە نوێنەرانی حیزبی دیموکراتن و هەر لەلایەن ئەم حیزبەوە سەبارەت بە چارەسەری کێشەی کوردستان بیروبۆچوونی خۆیان دەربڕیووە."(٤٣)

سەبارەت بە گەلاڵەی شەش خاڵیی، عبداله حەسەنزادە دەنووسێت:

لە نێو ئەندامانی دەستەی نوێنەرایەتیی حیزبدا بۆچوونێک هەبوو دەیگوت پوختەی گەلاڵەی ٢٦ خاڵییە و بۆچوونێکی دیکە پێیوابوو پوختەی گەلاڵەی خودگەردانییە!! (٤٤)

من پێم وایە لە ڕاستییدا ئەمەی دووهەم ڕاستترە! گەلاڵەی شەش خاڵیی زۆر جیاواز بوو لەو داواکارییانەی پێشتر بە دەوڵەت درابوو. ئەم گەلاڵەیە باسی چوار پارێزگاکە ناکات کە کوردی تێدایە، بەڵکوو دەڵێ:

"چوارچێوەی جوغرافیایی کوردستان، بە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی تاریخیی و جوغرافیایی و ئابووریی و ویستی زۆربەی دانیشتووانی هەر ناوچەیەک دیاری بکرێ"(٤٥)

گەلاڵەی شەش خاڵیی لەباتی ئەنجومەنی میللی کوردستان، دەڵێ "شورای سەرانسەریی کوردستان". سەبارەت بە زمانی کوردی، لەم گەلاڵەیەدا پاشەکشەیەکی بەرچاو دەبینرێت. لە گەلاڵەی ٢٦ خاڵییدا داواکراوە کە

"زمانی کوردی ببێتە زمانی ڕەسمیی ئیداریی. هەموو پلەکانی خوێندن بە کوردی دەبێت و لە پۆلی

چوارەم بەدواوە زمانی فارسی زۆرەملی دەبێت."

بەڵام گەڵاڵەی شەش خاڵیی دەڵێ:

"زمانی كوردی لە سەرزەوینی خودموختاری كوردستاندا بۆ نامە نووسینی نێوان ئیدارەكان و خوێندن لە تەنیشت زمانی فارسی بە ڕەسمیی بناسرێت !"(٤٦)

سەرەڕای هەموو ئەو كەموكووڕییانە، دەسەڵاتی سیاسیی لە ئێران كە مەبەستی كوشتنی كات بوو بۆ خۆئامادەكردن و سەپاندنی شەڕێكی دیكە، تەنانەت ئامادە نەبوو ئەو داوایەی حیزبی دیموكراتیش قبووڵ بكات. داریوش فرووهەر بە ڕۆژنامەی "اطلاعات"ی گوت:

"سەبارەت بە گەڵاڵەكەی حیزبی دیموكرات، ئێمە لە "هیأت ویژه دولت" ئاڵوگۆڕمان تێدا كرد و دامان بە سەرەككۆمار..."(٤٧)

دوازدە ڕۆژ پاش دیداری نوێنەرانی حیزبی دیموكرات لەگەڵ سەرەككۆمار، دەفتەری سیاسی حیزب ڕۆژی ٢١ - ١٢ - ١٣٥٨ی هەتاوی = ١١ - ٣ - ١٩٨٠ی زایینی، بەیاننامەیەكی بڵاوكردەوە.(٤٨) دەفتەری سیاسی دەڵێ ڕۆژی دووی ڕێبەندان نامەیەكیان ناردووە بۆ سەرەككۆمار بنیصدر و داوای ئەو دیدارەیان كردووە. بەیاننامەكە بە توندیی ڕەخنە لەو ڕێكخراوە تاقمانە دەگرێت كە ئەو كارەی حیزبی دیموكرات بە تاكڕەویی، دەوردانەوەی "دەستەی نوێنەرایەتی گەلی كورد" و سازشكاریی دەزانن.

بەڵام شەڕخوازانی ناودەسەڵات گوێیان نەدایە هیچكام لە داخوازییەكانی گەلی كورد و لە كۆتایی یەكەم مانگی بەهاردا (١٩٨٠) هەموو وادەكانی خۆیان پێشێل كرد و شەڕێكی سەرانسەرییان بەسەر گەلی كورددا سەپاند.

تاوانی گەورەی ئەوان و هەڵەكانی ئێمە

گەلی كورد و نوێنەرانی سیاسیی كوردستان لە سەرەتای دامەزراندنی كۆماری ئیسلامی ئێرانەوە گەشبین بوون بەوەی ئەم ڕژیمە هەڵەكانی حكوومەتی پادشایی دووپات ناكاتەوە. ڕێبەرانی كورد هەر لە سەرەتاوە بە باوەشی ئاوەڵاوە لەگەڵ

نوێنەرانی دەوڵەت دانیشتن و زۆر زوو دڵنیایان کردنەوە کە مەبەست گەیشتنە بە مافی ڕەوای کورد لە چوارچێوەی وڵاتێکی ئازاد و دیموکراتیکدا لە ئێران.

سەرنجێک بۆ سەر هەڵوێستی مامۆستا شێخ عێزەدین و هەموو هێزە سیاسییەکانی کوردستان بەرامبەر بە کۆماری ئیسلامی ئێران، ئەوەمان پێ دەڵێ کە لایەنی کورد هەموو هەولێکی دا بۆ ئەوەی لە ڕێگای ئاشتییەوە کێشەکان چارەسەر بکرێن. یان باشترە بڵێم کێشەیەک لە ئارادا نەبوو جگە لەوەی کە میللەتی کورد داوای مافی ڕەوای خۆی دەکرد و دەیهەویست لە ئازادییدا بژیێ و ڕێز لە داخوازییەکان بگیرێت.

بەدرێژایی هەموو ئەو ماوەیەی خەریکی گفتوگۆ و کۆبوونەوە لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت بووین، هیچ کاتێک ئەو هەستەمان لا پەیدا نەبوو کە کەسێک یان کەسانێک لە لایەنی بەرامبەر بە دڵسۆزیی، دووربینی و باوەڕ بە ئازادیی و پێکەوەهەڵکردنەوە هاتوونەتە کوردستان. مەبەستم هەر دڵسۆزی بۆ کوردستان نییە، بەڵکوو لەسەر ئەو باوەڕەم کە هەبوونی کوردستانێکی هێمن و ئارام تێیدا گەلی کورد بە دوور لە ستەمی میللی بژیێ، لە ڕاستییدا نیشانەیەکی بەرجەستەیە لەوەی کە لە ئێران دیموکراسی و ئازادیی لە ئاسۆدایە!

بەهاری ساڵی ١٩٨٢ کە وەکوو نوێنەری مامۆستا شێخ عێزەدین بە سەفەر چوومە دەرەوەی وڵات، لە پاریس سێ جار لەگەڵ مەسعوود ڕەجەوی سەرۆکی موجاهدین دانیشتم. زۆری هەوڵ دا مامۆستا ڕابکێشێتە ناو 'شورای ملی مقاومت' کە بۆی نەچووە سەر! جارێکیان باسی مافی گەلی کوردمان دەکرد گوتم ئەگەر کورد بە مافی خۆی نەگات، هیچ دەسەڵاتێک لە تاران ناتوانێ لە ئارامییدا حکوومەت بکات. پاڵی داوە بە کورسییەکەیەوە و گوتی "هەڕەشە دەکەیت؟" گوتم هەڕەشە نییە، ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگرە، بەڵام با ڕستەکەم درێژ بکەمەوە. ئەگەر ڕێز لە ئازادی و دیموکراسی نەگیرێت، مافی کرێکاران و خەڵکی هەژار، مافی ژنان ڕەچاو نەکرێت، هەر هەمان شت ڕوو دەدات!

لە کۆتاییدا ماوەتەوە بڵێم کە بەداخەوە لە ناوخۆیشماندا نەمانتوانی یەکدەنگ بەرامبەر بە دەوڵەت بوەستینەوە. فرەحیزبیی و فرەدەنگیی هەڵبەت لەگەڵ هەموو پێوەرێکی دیموکراسییدا دێتەوە، بەڵام ئەو کاتەی سەرجەم هێزەکان تووشی شەڕ بوون و دواتر کەوتنە گفتوگۆ لەگەڵ دەوڵەت، پێویستمان بە هاوکاریی، تەبایی و پلانی هاوبەش بۆ گەیشتن بە مەبەستێکی دیاریکراو هەبوو. سەرەڕای لێکدانەوەی جیاواز لە سەر ڕەوتی ڕووداوەکانی ئێران، جیهانبینیی جیا لەیەک و هەروەها بیروبۆچوونی جۆراوجۆر سەبارەت بە کۆمەڵگای کوردستان، دەکرا پێداگریی لەسەر خاڵە هاوبەشەکان بکەین، کە بە جیددی نەمانکرد.

ئێمە بەداخەوە، نە بۆ گفتۆگۆ و ئاشتی، نە بۆ شەڕ، تاکتیک و ستراتێژی هاوبەشمان نەبوو! ئەگەر توانیبامان ئازایەتیی پێشمەرگەکان، فیداکاریی خەڵکی کوردستان، ئەزموون و لێهاتوویی کادر و ڕێبەران لە شوێنێکدا کۆبکەینەوە و کەسایەتییەکان وازیان لە بەرژەوەندیی بەرتەسک هێنابایە، لەوانەبوو ئاسۆیەکی بەتەواویی جیاواز چاوەڕوانمان بووایە.

ئەحمەد ئەسکەندەری - سوید: ٢ - ٢ - ٢٠٢١

سەرچاوەکان:

١- داریوش فروهر ئەندامی چالاکی "جبهه ملی"، سەردەمی شا چەند ساڵێک لە زیندان بوو. لە کۆماری ئیسلامییدا بوو بە وەزیری کار، نوێنەری هەڵسووڕاوی "هیأت حسن نیت" دەوڵەت بۆ کوردستان. دەسەڵاتداران ساڵی ١٩٩٨ لەگەڵ هاوسەرەکەی لە ماڵەکەی خۆیدا بە چەقۆ کوشتنیان.

٢- ahmadeskandari.com

٣- ڕۆژنامەی کیهان ٦ - ١ - ١٣٥٨

٤- ڕۆژنامەی اطلاعات ١١ - ١ - ١٣٥٨

٥- ڕۆژنامە "آیندگان" ٣١ - ٢ - ١٣٥٨

٦- ڕۆژنامەی اطلاعات ٤ - ٤ - ١٣٥٨

٧- ڕۆژنامەی آیندگان ٢١ - ٤ - ١٣٥٨

٨- ڕۆژنامی آیندگان ٦ - ٥ - ١٣٥٨. سەرنج! ئەمە دوو هەفتە پێش ئەوەیە کە خومەینی فەرمانی جیهادی بۆ سەر کوردستانی ڕاگەیاند!

٩- https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=152186

١٠- ڕۆژنامەی اطلاعات ١٧ - ٧ - ١٣٥٨ لاپەڕەی ١ و ٢.

١١- کتێبی "پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن، دیوی ناوەوەی ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق ١٩٧٩ - ١٩٨٣"، نەوشیروان مستەفا ١٩٩٧

١٢- خبرنامە ویژە کۆمەڵە ٢٨ - ٧ - ١٣٥٨.

١٣ ساڵەها دواتر وەزیرانی ئەندام لە "هیأت حسن نیت"ی دەوڵەت لە گفتوگۆ لەگەڵ گۆڤاری "چشم‌انداز ایران - ویژە کوردستان" ئەوەیان پشتڕاست کردەوە کە دەیانهەویست بە فێڵێک بیبەنە قوم و لەوێ دەسبەسەریی بکەن.

١٤- "اعلامیە دفترسیاسی حزب دمکرات کردستان ایران دربارە اخبار رادیوهای خارجی ومسئلە مذاکرات" ٢٧ - ٧ - ١٣٥٨ (٢٩ - ١٠ - ١٩٧٩)

١٥- ما و مذاکرات، شۆڕش ژمارە یەک، ئۆرگانی کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستان، خەزەڵوەری ١٣٥٨.

١٦- ڕۆژنامەی کیهان ١٧ - ٨ - ١٣٥٨.

١٧- خبرنامە کۆمەڵە ژمارە شەش، ١٤ - ٨ - ١٣٥٨.

١٨- خاطرات کریم حسامی، بە زبان فارسی، کتاب ارزان ٢٠١١.

١٩- گفتوگۆی بەشی کوردی دەنگی ئەمریکا لەگەڵ عەزیز ماملێ و ئەحمەد ئەسکەندەری سەبارەت بە مێژووی وتوویژ و پرسی کورد لە ئێران.

https://www.dengiamerika.com/a/5691942.html?fbclid=IwAR2Uh-Fc6laITSHaVsQs8eiPyIQKhNwdo_xTTNunMPjjMcR4K6sf0PzI6gQ

٢٠- پاش کۆبوونەوە لەگەڵ مامۆستا و لێکدانەوەی خاڵە سەرەکییەکان، وێکرا لە لایەن کۆمەڵە و چریکی فیدایی، سەلاح موهتەدی و فاتێح شێخ‌الاسلامی‌ـەوە ئامادەکرابوو.

٢١- دەقەکە بە فارسی لە "خبرنامە سازمان چریکهای فدایی خلق، آذرماه ١٣٥٨"

٢٢- ئەم زانیارییەم لەگەڵ خودی فێردیناند هێننێربیشلێر Ferdinand Hennerbichler پشتڕاست کردووەتەوە.

٢٣- بڕوانە کتێبی "ژیان و بەسەرهاتی عەبدولڕەحمان زەبیحی" لە ئامادەکردنی عەلی کەریمی، سوید ١٩٩٩.

٢٤- ڕۆژنامەی اطلاعات ٢٨ - ٨ - ١٣٥٨.

٢٥- ڕۆژنامەی اطلاعات ١٠ - ٩ - ١٣٥٨.

٢٦- صباغیان دەڵێ: شێخ عزالدین و دوو کەس، حیزبی دیموکرات ٦، کۆمەڵە ٤ و چریک فدایی ٣ کەس بوون. اطلاعات ٢٦ - ٩ - ١٣٥٨.

٢٧- تۆماری دەنگ گێڕانەوەی دوکتور جەعفەر شەفیعی لە تەلەڤیزیۆنی مەهاباد، ڕۆژی پاش ئەو کۆبوونەوەیە واتە ٢١ی سەرماوەزی ١٣٥٨.

٢٨- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

٢٩- تۆماری دەنگی گفتوگۆ لەگەڵ تەلەڤیزیۆنی مەهاباد، ڕۆژی ٢٢ی سەرماوەزی ١٣٥٨.

٣٠- ڕۆژنامەی کیهان ١٢ - ٦ - ١٣٥٨.

٣١- ڕۆژنامە اطلاعات ١٢ - ٦ - ١٣٥٨ لاپەڕە ٩.

٣٢- گۆڤاری "چشم انداز ایران، ویژە کردستان" (بەرژەوەندی ئێران، تایبەت بە کوردستان) پاییزی ١٣٨٤ (٢٠٠٥) ژمارە ٢ لاپەڕە ٩.

٣٣- ahmadeskandari.com

٣٤- ڕاگەیاندنی ژمارە ٦ی دفتر هیأت نمایندگی خلق کرد، ٢٣ - ٩ - ١٣٥٨.

٣٥- ڕۆژنامەی اطلاعات ١٢ - ١٠ - ١٣٥٨ (٢ - ١ - ١٩٨٠).

٣٦- ڕۆژنامەی اطلاعات ٢٦ - ١٠ - ١٣٥٨.

٣٧- نیوسەدە تێکۆشان - ئاوڕێک لە ڕابردووی خەبات و تێکۆشانی ح د ک ا، عبداله حسن‌زادە گەلاوێژی ١٣٧٤ / مانگی هەشتی ١٩٩٥

٣٨- تۆماری دەنگی ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆنی مەهاباد ٢ - ١١ - ١٣٥٨.

٣٩- تۆماری دەنگ، ڕادیۆ تەلەڤیزیۆنی مەهاباد ٢١ - ١ - ١٩٨٠ پەیامی بەرەی دیموکراتیکی فەلەستین لەلایەن عومەر قازیەوە خوێندرایەوە.
٤٠- بەیاننامەی دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکرات دوای گەڕانەوەی دەستەی نوێنەرایەتی حیزب لە تاران ٢١ - ١٢ - ١٣٥٨ - کتێبی ئەزموونی خەبات عەبدوڵا حەسەنزادە، وتووێژی هەیاس کاردۆ، لاپەڕە ٢٧٩ چاپی ٢٠١٢.
٤١- خبرنامە کۆمەڵە ژمارە ١٨ ڕۆژی ١٣ - ١١ - ١٣٥٨ لە سایتی ڕێبازی کۆمەڵە http://www.komele.nu/archives/232
٤٢- نیوسەدە تێکۆشان - ئاوڕێک لە ڕابردووی خەبات و تێکۆشانی ح د ک ا، عبداله حسنزاده گەلاوێژی ١٣٧٤ - مانگی هەشتی ١٩٩٥
٤٣- ڕۆژنامە اطلاعات ١١ - ١٢ - ١٣٥٨.
٤٤- نیوسەدە تێکۆشان - ئاوڕێک لە ڕابردووی خەبات و تێکۆشانی ح د ک ا، عبداله حسنزاده گەلاوێژی ١٣٧٤ - مانگی هەشتی ١٩٩٥.
٤٥- هەمان سەرچاوەی پێشوو.
٤٦- هەمان سەرچاوەی پێشوو.
٤٧- ڕۆژنامە اطلاعات ١٠ - ٣ - ١٣٥٩ صفحە ١٢.
٤٨- بەیاننامەی دەفتەری سیاسی حیزبی دیموکرات دوای گەڕانەوەی دەستەی نوێنەرایەتی حیزب لە تاران ٢١ - ١٢ - ١٣٥٨ - کتێبی ئەزموونی خەبات عەبدوڵا حەسەنزادە، وتووێژی هەیاس کاردۆ، لاپەڕە ٢٧٩ چاپی ٢٠١٢.

ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

ڕێبەندانی ٢٧٢٠ی کوردی = فێبریوێری ٢٠٢١ی زایینی

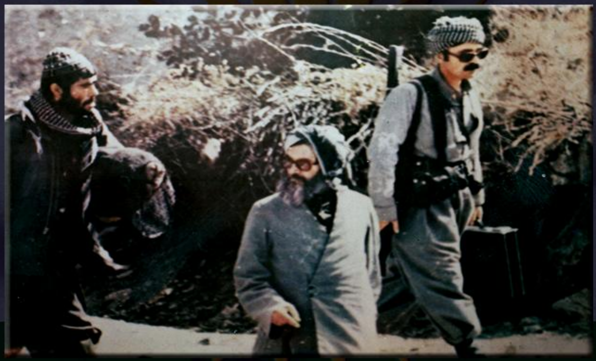

گفتکوگۆکانی کورد و شەڕخوازیی

کۆماری ئیسلامی ئێران